

1004/2010. (I. 21.) Korm. határozat

a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és Célok 2010-2021

1. A Kormány

a) elfogadja a jelen határozat mellékletét képező „a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és Célok 2010-2021” című stratégiát;

b) a Stratégiában foglalt hosszú távú célkitűzések megvalósítása érdekében elrendeli az első két évre (2010-2011) vonatkozó végrehajtandó intézkedések kidolgozását és az azokhoz tartozó indikátorok meghatározását a következő célkitűzések mentén:¹

ba) a nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének megteremtése, a fizetési és foglalkoztatási aránytalanságok felszámolása, a nők és a szegénység, a nők és az egészség szempontjainak figyelembevétele;

bb) a szakmai, a magán- és a családi élet fokozottabb összehangolásának támogatása;

bc) a férfi-női részvétel aránytalanságai csökkentésének támogatása a politikai és gazdasági döntéshozatalban, valamint a tudomány területén;

bd) az erőszak elleni hatékony fellépéshez, a megelőzéshez szükséges intézkedések megtétele;

be) a nemekhez kötődő sztereotípiák visszaszorításának támogatása;

bf) a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve célkitűzéseinek megvalósításához elengedhetetlen változások szakmai megalapozása (képzés, intézményrendszer, nemekre érzékeny költségvetés, nemekre bontott adatgyűjtés).

Határidő: 2010. március 31.

Felelős: egészségügyi miniszter
földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter
honvédelmi miniszter
igazságügyi és rendészeti miniszter
környezetvédelmi és vízügyi miniszter
közlekedési, hírközlési és energiaügyi miniszter
külügyminiszter
nemzeti fejlesztési és gazdasági miniszter
oktatási és kulturális miniszter
önkormányzati miniszter
pénzügyminiszter
a társadalompolitika összehangolásáért felelős tárca nélküli miniszter
a végrehajtás koordinálásáért: szociális és munkaügyi miniszter

2. Ez a határozat a közzétételét követő napon lép hatályba.

3. E határozat hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti a Nők IV. Világkonferenciáján elfogadott Nyilatkozatban megfogalmazott feladatok magyarországi megvalósítását szolgáló cselekvési programról szóló 2174/1997. (VI. 26.) Korm. határozat.

Melléklet az 1004/2010. (I. 21.) Korm. határozathoz

1 Lásd: 1095/2010. (IV. 21.) Korm. határozat.

A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és célok 2010-2021

I. Bevezetés

A „Magyar Köztársaság Kormányának programja a sikeres, modern és igazságos Magyarországot 2006-2010” ESÉLYEGYENLŐSÉG A NŐKNEK című fejezete rögzíti a Kormány elkötelezettségét a nők és férfiak társadalmi egyenlősége iránt. Eszerint a Kormány biztosítani kívánja, hogy a nőknek a férfiakkal azonos jogai legyenek a mindennapokban, és a nők férfitársaikkal azonos esélyt kapjanak az érvényesülésre. A Kormány ezen irányok és célok megvalósítása érdekében támogatja a gender mainstreaming (a továbbiakban: a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve) és a nemek közötti egyenlőség érvényesítését. A gender mainstreaming a magyar nyelvben csak körülírással visszaadható fogalom, jelentése: a nemek dimenziójának beépítése a politikai folyamatok minden egyes szintjén: a tervezésbe, a kivitelezésbe, a monitorozásba és az értékelésbe, azzal a céllal, hogy elősegítsék a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség érvényesülését. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve úgymond fősodorba helyezi a nemi dimenziókat. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve nem cél, hanem olyan eszközrendszer, út, mely a nemek közötti egyenlőséghez vezet. Ennek a stratégiai módszernek az alkalmazásával megközelíthetjük, majd elérhetjük a nők és férfiak társadalmi egyenlőségét.

Az Európai Tanács a következőképpen definiálta a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elvét: Az egyenlőség érvényesítése, a szabályozási folyamatok (át)szervezése, javítása, fejlesztése és értékelése azzal a céllal, hogy a nemek társadalmi egyenlőségének szempontjait a politikai döntéshozatalban résztvevő szereplők minden szinten és minden szakaszban integrálják valamennyi szabályozási folyamatba. Eszerint valamennyi szakmapolitikai intézkedésnél mérlegelni kell, hogy az hogyan hat a nemek egyenlőségére, illetve a nők és a férfiak életére. A szakmapolitikai döntéseket e mérlegelés alapján úgy kell meghozni, hogy azok a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének megvalósulását elősegítsék.

Ez egyben az EU-tagságunkból eredő elvárás is, melynek aktuális feladatait - többek közt - „A nők és férfiak egyenlőségéről szóló útiterv 2006-2010” (a továbbiakban: Roadmap) című Európai Bizottság által kiadott dokumentum rögzíti. A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia (a továbbiakban: Stratégia) elsősorban ezen dokumentum prioritásaira épül, jelentős mértékben e dokumentum szóhasználatát átemelve kerültek megfogalmazásra a prioritásai is.

Eszerint a Stratégia 6 prioritást határoz meg olyan területeken, ahol a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének eléréséhez határozott kormányzati lépések megtétele szükséges. Ezek a következők:

1. A nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének megteremtése, a fizetési és foglalkoztatási aránytalanságok felszámolása, a nők és a szegénység, a nők és az egészség szempontjainak figyelembevétele.

A Lisszaboni Stratégia foglalkoztatási iránymutatásai azt a követelményt támasztják a tagállamokkal szemben, hogy olyan foglalkoztatáspolitikát folytassanak, amely az Európai Unió 27 tagállamának (EU27) átlagában biztosítja a 15-64 éves népesség 70%-os foglalkoztatási rátájának elérését, a nők esetében pedig a 60%-ot. A foglalkoztatottság növelése Magyarországnak az Európai Uniótól függetlenül is elemi érdeke. A társadalom ugyanis akkor jár a legjobban, ha minden munkaképes állampolgára aktívan jelen van a munkaerő-piacon, mert, ez az egyének anyagi függetlenségének a záloga, ami előfeltétele a társadalmi jólétnek, és a magas foglalkoztatottsággal elkerülhető az egyes egyének és települések elszegényedése.

A munkaerő-piaci részvétel nem csupán magasabb jövedelemhez juttathat, s ily módon mérsékli a szegénységet, hanem gazdagíthatja az emberi kapcsolatokat, hatékonyabbá teheti az információkhoz való hozzáférést, erősíti az egyének társadalmi részvételét, hozzájárul a társadalmi kohézió erősödéséhez, csökkenti a társadalmi kirekesztődés kockázatát.

A többszörös diszkrimináció, azaz a nemi (gender) alapú és etnikai alapú diszkrimináció összefonódása a legösszetettebben a roma nőket, illetve a bevándorló (faji alapon megkülönböztetett) etnikai csoportokhoz tartozó nőket sújtja. Esetükben a munkanélküliség, az alacsony iskolázottság, a tartós szegénység, a rossz egészségi állapot, a nem megfelelő lakhatási körülmények, alacsony társadalmi és gazdasági státuszuk, valamint az előítéletek és diszkriminatív eljárások együttesen és egymással kölcsönhatásban okozzák a többszörös (interszekcionális) társadalmi kirekesztettséget.

A felnőtt népesség egészségi állapotának két legfontosabb jellemzője a születéskor várható élettartam és ezzel szoros összefüggésben az idő előtti halálozás aránya, valamint a megélt éveik során elérhető életminőség. A felnőtt magyar népességet ebből a két szempontból éppen ellenkező irányú tendenciák jellemzik. Noha hasonló tendencia Európa nyugati felében is kimutatható, ott a férfiak alacsonyabb várható életkora nagyrészt megfelel a biológiai különbségekből adódó eltérésnek, és a nők életminősége sem olyan rossz, mint Magyarországon. A korábbi évszázadokban, amíg a szülés körüli halálozás a nők körében igen magas volt, a nők várható élettartama volt alacsonyabb, azonban a biztonságos szülési körülmények megteremtése óta ez az arány valamennyi civilizált országban megfordult.

2. A szakmai, a magán- és a családi élet fokozottabb összehangolásának támogatása

Sokféle család van. A család olyan társadalmi egység, amely a család létrejöttének módjait, a családhoz tartozó egyének számát, viszonyrendszerét, és alá-fölé vagy mellérendeltségi viszonyait tekintve változatos képet mutat. Ennek megfelelően vannak házasságban, vagy élettársi kapcsolatban élő, gyerekes, nagycsaládos, vagy gyermektelen, örökbefogadott gyermeket nevelő családok, vannak elvált szülők, egyszülős családok, olyan családok, ahol a különböző házasságokból származó gyerekek együtt nevelkednek, azonos nemű partnerek együttélése, özvegyek, és a gyermekekkel együtt élő és gondozott, vagy egyedül élő, közösségi ápolásban részesülő idős szülők, már külön élő egyedülálló felnőtt gyerekek. Bizonyos családok nukleárisak, tehát anya, apa, gyerekek alkotják azt, mások nagycsaládok, vagyis több generáció és rokonsági szint él együtt.

A család érték. A család értéket képvisel, amennyiben a bennük élő egyének testi, lelki és szellemi épségét nem veszélyezteti senki a családon belül.

A családi szerepek változhatnak. Azok a szerepek, melyeket a család tagjai betöltenek, társadalmilag szocializáltak és nem elsősorban biológiai adottságok. Mindkét nemnek joga van ahhoz, hogy osztozzon a családfenntartás örömeiben, sikerélményeiben és nehézségeiben, akár a fizetett, házon kívüli szakmai, akár a nem fizetett, házon belüli háztartási és gyermeknevelési, beteg- és idősgondozási feladatokat tekintjük annak.

A jóléti állam fontos szerepet vállal a családok életében. A modern társadalmakban az állampolgárok a jóléti államra ruháznak bizonyos gondozói feladatokat, amelyek hazánkban ingyenesen vagy kedvezményes áron elérhetők, így pl. védőnői és gyermekorvosi szolgálat, korai fejlesztés, bölcsőde, óvoda, oktatási intézmények, napközik, gyermekjóléti szolgáltatások, ápolási és idősgondozó intézmények, védelem és oltalom a családon belüli erőszak áldozatainak, segítség a mélyszegénységbe került családok egyben tartásához, a hajléktalan családok oltalmazása. A magyar bölcsődei és óvodai ellátórendszer, továbbá a védőnői szolgálat nagy múltra tekintenek vissza, és nemzetközi összehasonlításban is magas szakmai színvonalat képviselnek mind a pedagógiai módszerek, mind pedig a fizikai ellátások tekintetében. A gyermekellátásnak alapvetően ennek a rendszernek a fejlesztésén kell alapulnia az alternatív megoldások támogatása és bővítése mellett (családi napközi, házi gyermekfelügyelet).

A társadalomnak elő kell segíteni a munka és a magánéleti kötelezettségek összehangolását családon belül, a nők és férfiak számára egyaránt.

3. A férfi-női részvétel aránytalanságai csökkentésének támogatása a politikai és gazdasági döntéshozatalban, valamint a tudomány területén

A döntéshozatalra vonatkozó általános cél, hogy a stratégia által meghatározott időtartam végére, vagyis 2021-re Magyarország felzárkózzon az EU-s országok középmezőnyébe a nőknek a politikai és gazdasági döntéshozatalban, valamint a tudomány területén elfoglalt helyét illetően. A felzárkózást nem csak a nemzetközi kötelezettségek, és a nemzetközi mezőnytől való leszakadás teszi szükségessé. Ezen kívül a patriarchális és konzervatív társadalomban a nők helyzete tartósan akadályozhatja Magyarország felzárkózását és pozitív teljesítményét. Bizonyított tény, hogy a döntéshozatalban a sokszínűség, a többféle szempont érvényesítése előny. Minden dokumentum hangsúlyozza - és minden tapasztalat igazolja -, hogy a nemek közötti egyenlőtlenség a politikai és a gazdasági döntéshozatalban negatívan befolyásolja az ország egészének nem csak a megítélését, de a teljesítményét is. A kontraszelekció, egy bizonyos csoport (még ha rejtett) diszkriminációja, az előítéletek a teljesítmény rovására mennek. Nemzeti érdek, hogy ez ne így legyen. A nemzeti érdeken kívül az európai elvárások, a Roadmap irányelvei szintén intézkedéseket igényelnek.

A magyar társadalom patriarchális és konzervatív értékei nagyrészt megerősítést nyernek a jelenlegi döntéshozók megnyilvánulásaiban, a nemek közötti egyenlőségről hangoztatott nézeteikben vagy éppen a hallgatásukban. Ezért alapvető feladat, hogy megértsék a problémát, azonosuljanak azzal, és kezdeményezően lépjenek fel annak orvoslásában.

4. Az erőszak elleni hatékony fellépéshez, a megelőzéshez szükséges intézkedések megtétele

A végső cél a nők és a gyermekek elleni erőszak minden formájának felszámolása, és a sürgős fellépés a nők és férfiak, lányok és fiúk testi és érzelmi integritáshoz való alapvető jogának megsértése ellen. Az e célok előmozdításához szükséges stratégiai prioritásoknak az áldozatok védelmét és az elkövetők felelősségre vonását szolgáló jogi keret kialakítását, az infrastrukturális háttér erősítését, és a megelőzést kell szolgálniuk.

5. A nemekhez kötődő sztereotípiák visszaszorításának támogatása

Az oktatásra vonatkozó EU-s irányelvek azt hangsúlyozzák, hogy lehetőséget kell adni mindenki számára a személyes fejlődésre, az új nemzetközi környezet által megkívánt legmagasabb szintű teljesítmény elérésére és a társadalmi integrációhoz szükséges forrásokhoz való hozzájutásra. Ezért a tagállamokban olyan oktatásirányítási stratégiákat kell kimunkálni és alkalmazni, melyeknek deklarált alapelve, hogy nem fogadhatja el a társadalmilag tartósan és visszafordíthatatlanul kizárt személyek létét, és elősegíti a személyiség fejlődését és az aktív polgárok nevelését. Több olyan jelentősebb tényezőre is érdemes utalni, melyek a közösségi oktatási kompetenciák kiszélesítésének irányába vezethetnek. Kiemelendő a más területeket érintő szabályozás hatása az oktatásra és a más területeken zajló fejlesztések oktatási komponenseinek erősödése. Ezen alapelvek mentén kerülhet sor a nők és férfiak társadalmi egyenlőségét elősegítő prioritások kidolgozására az oktatás területén.

6. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve célkitűzéseinek megvalósításához elengedhetetlen változások szakmai megalapozása (képzés, intézményrendszer, nemekre érzékeny költségvetés, nemekre bontott adatgyűjtés)

A nemek közötti egyenlőség megteremtésében tett intézkedéseknek Európa és a világ más országaiban már számos, nehezen kiküzdött eredménye van. A nők munkaerő-piaci pozíciójának javításában, a munkavégzés formájának megválasztásában, a családi élet és a munkahely összeegyeztetésében elért eredmények, a családon belüli erőszak megfékezéséért folytatott harc - hogy csak a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve néhány kulcsterületét említsük -, mérhető, pozitív hatással voltak a nők és férfiak életére, életminőségére, a személyes és a társadalmi jövőkép alakulására. A Magyarországról szóló hazai és külföldi ország-jelentések is észlelik az EU-s jogharmonizáció eredményeit, de a gyakorlati megvalósítás ellentmondásait egyaránt. Ahhoz, hogy a nemek közötti egyenlőség területén érdemi és érzékelhető változások történjenek, egyre több nő szerepvállalására lenne szükség, mind a törvényhozásban, az igazgatásban, mind a gazdaságirányító pozícióiban. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve célkitűzéseinek megvalósításához elengedhetetlen, hogy kialakuljanak azok az intézmények és mechanizmusok, amelyek a jelenleginél hatékonyabban képesek a politikai akarat formálására. Ezen célkitűzés eléréséhez létfontosságú, hogy a nemek egyenlősége és ennek gyakorlati politikává változtatása ne maradjon az értelmiségi nők belügye. A nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó írásokkal való azonosulás világossá teszi minden érintett számára, hogy ennek érvényesítése nélkül tovább nőnek a strukturális egyenlőtlenségek, és a szociális különbségek. Ez adja a hosszú távú Stratégia és a kétéves akciótervek alapját.

II. A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia általános célja a Kormány programja és a nemzetközi kötelezettségek tükrében

A „Magyar Köztársaság Kormányának programja a sikeres, modern és igazságos Magyarorszáért 2006-2010” ESÉLYEGYENLŐSÉG A NŐKNEK című fejezete rögzíti a Kormány elkötelezettségét a nők és férfiak társadalmi egyenlősége iránt, amely egyben az EU-tagságunkból eredő elvárás is.

A Stratégia megalkotására számos nemzetközi egyezmény, rendelet és ajánlás is kötelezi Magyarországot. Ezek egyike a Nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló ENSZ Egyezmény - Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women - 1979, közkeletű nevén a CEDAW Egyezmény -, amit Magyarország az 1982. évi 10. törvényerejű rendelettel tett a belső jog részévé.

Az ENSZ által szervezett Nők Pekingi IV. Világkonferenciájának (1995) Cselekvési Programja és a Pekingi Nyilatkozat szintén fontos alapját képezik a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve hazai alkalmazásának. A Pekingi Cselekvési Tervben a világ országai elismerték, hogy a nők és férfiak egyenlő jogainak gyakorlatban való biztosítása elengedhetetlen feltétele a fejlődésnek és a békének, valamint, hogy a nők helyzetének javítása globális kérdés. A fentiekén kívül számos, a nőkre vonatkozó Európai Unió irányelv és jogi norma - többek között az Európai Unió Tanácsának 2006 márciusi elnökségi ülésén elfogadott Gender Equality paktum, valamint a már idézett, az Európai Bizottság által kiadott „A nők és férfiak egyenlőségéről szóló útterv 2006-2010 (Roadmap)” ajánlásai rögzítik az aktuális feladatokat a nők és férfiak közötti egyenlőség és az egyenlő bánásmód követelményeinek megvalósítására vonatkozóan.

A nemzeti jogszabályok közül a nemek közötti megkülönböztetés általános tilalmát az Alkotmány 70/A. §-a rögzíti:

„70/A. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.

(2) Az embereknek az (1) bekezdés szerinti bármilyen hátrányos megkülönböztetését a törvény szigorúan bünteti.

(3) A Magyar Köztársaság a jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti." Az Alkotmány 66. § (1) bekezdése ugyanakkor nevesíti, hogy a Magyar Köztársaság biztosítja a férfiak és a nők egyenjogúságát minden polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jog tekintetében. Az Alkotmány 70/E. §-a a szociális jogokat minden egyes állampolgár számára - az ellátáshoz jutás jogi értelemben vett egyenlő esélyeinek megteremtésével - biztosítja. A magyar jog ugyancsak kifejezett követelményeket támaszt a munka területén, hiszen közvetett módon is tiltja az egyenlő munkáért egyenlő bér elvének megsértését. Az Alkotmány 70/B. § (2) bekezdése szerint: „Az egyenlő munkáért mindenkinek, bármilyen megkülönböztetés nélkül, egyenlő bérhez van joga”. A hazai jogszabályok közül szintén alapvető fontosságú a 1982. évi 10. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról. Az Egyezmény a nők alapvető emberi jogaival foglalkozik. Tiltja a nőkkel szemben megnyilvánuló diszkriminációt az élet valamennyi területén. Az Egyezmény alapján a részes országok periodikusan ország-jelentést nyújtanak be a CEDAW Bizottsághoz. Magyarország 2006 tavaszán nyújtotta be hatodik ország-jelentését, melynek tárgyalására 2007. július 31-én került sor. A 2174/1997. (VI. 26.) Korm. határozat az ENSZ Nők IV. Világkonferenciáján elfogadott Nyilatkozatban megfogalmazott feladatok Magyarországi megvalósítását szolgáló Stratégiai programról, a 2001. évi LX. törvény a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott Egyezmény Kiegészítő Jegyzőkönyve kihirdetéséről szól. A hazai gender politikát meghatározó törvények sorában a következő az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Ebktv.), amely - a hátrányos megkülönböztetés több más formája mellett - tiltja a nemi alapú diszkriminációt is. Az Egyenlő Bánásmód Hatóságról és eljárásának részletes szabályairól szóló 362/2004. (XII. 26.) Korm. rendelet szerint a hatóság többek között a nemi alapon történő diszkrimináció ellen is felléphet. A Kormány az 1089/2006. (IX. 25.) Korm. határozattal létrehozta a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Tanácsot, a nők érdekeit képviselő civil szervezetek kormányzati tevékenységbe való bevonása céljából, továbbá a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének a jogalkotásban, illetőleg a cselekvési programok kidolgozása során történő érvényesítése érdekében. A Tanács a Kormány döntéseit előkészítő konzultatív, véleményező, javaslattevő testület. A Tanács tagjai a minisztériumok képviselői, a civil szervezetek által delegált tagok, valamint a társadalmi esélyegyenlőség előmozdításáért felelős által felkért, a nők és férfiak társadalmi egyenlősége tárgyában kiemelkedő tudományos, érdekképviselői, illetve gyakorlati tevékenységet végző személyek.”

A fentiek indokolják, hogy a Kormány elfogadja és támogatja „A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia” megalkotását, illetve érvényre juttatását a fejlesztési tervekben, stratégiákban és intézkedésekben, valamint olyan intézményrendszer létrehozását és működtetését, amely biztosítja az egyes szakpolitikák területén jelentkező feladatok koordinálását, végrehajtását, annak monitorozását, ellenőrzését és értékelését.

III. A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia hosszú távú prioritásai

A Kormány támogatja a 2010-2021-ig szóló hosszú távú stratégia prioritásait, amelyek a Pekingi Cselekvési Programmal összhangban és Roadmap alapján fogalmazódtak meg, a következők szerint:

1. A nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének megteremtése, a fizetési és foglalkoztatási aránytalanságok felszámolása, a nők és a szegénység, a nők és az egészség szempontjainak figyelembevétele.

2. A szakmai, a magán- és a családi élet fokozottabb összehangolásának támogatása.

3. A férfi-női részvétel aránytalanságai csökkentésének támogatása a politikai és gazdasági döntéshozatalban, valamint a tudomány területén.

4. Az erőszak elleni hatékony fellépéshez, a megelőzéshez szükséges intézkedések megtétele.

5. A nemekhez kötődő sztereotípiák visszaszorításának támogatása.

6. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve célkitűzéseinek megvalósításához elengedhetetlen változások szakmai megalapozása (képzés, intézményrendszer, nemekre érzékeny költségvetés, nemekre bontott adatgyűjtés).

A Kormány a Stratégiát hosszú távú fejlesztési koncepcióként fogadja el. A hosszú távú célkitűzésekhez kapcsolódó intézkedéseket, és azok megvalósításának konkrét módozatait a kétévenként kidolgozandó intézkedési tervek tartalmazzák majd. A kétéves intézkedési terveket a Kormány a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Tanáccsal együttműködve készíti elő.

A Kormány támogatja azt az elvet, hogy a Stratégiában szereplő feladatok végrehajtásához szükséges pénzügyi forrásokat a központi költségvetésből kell biztosítani, ezért a költségvetési tárgyalásoknál minden évben támogatja a Stratégiában foglalt irányok és célok figyelembevételét.

A Stratégia meghatározza azokat az irányokat és célokat, amelyek szükségesek a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének elősegítéséhez. Ugyanakkor meghagyja a mindenkori kormány számára a prioritások kijelölését és az ezek végrehajtásához szükséges források tervezését. A kétéves intézkedések kidolgozásakor a szükséges költségek tervezésére tárcánként kerül majd sor. Ennek költségvetési hatásai annak függvényében alakulnak, hogy a hosszú távú Stratégia irányainak és céljainak megvalósításához a mindenkori kormány mely intézkedéseket tartja a legszükségesebbnek és ezekhez milyen forrásokat rendel. A 2010-2011. évi kétéves intézkedési terv szigorúan igazodik a meglévő költségvetési keretekhez. A tárcáknak két évente jelentéstételi kötelezettségük van a kormány felé, az első jelentést 2012. július 30-ig készítik el, majd két évente július 30-ig.

A nemzeti, éves költségvetési kereteken túl Magyarország kihasználhatja az Európai Unió Strukturális és Kohéziós Alapjainak támogatását a Stratégiában megfogalmazott feladatok végrehajtásához. Kiemelten fontos, hogy az Új Magyarország Fejlesztési Tervnél (illetve az operatív programokban) alkalmazott gördülő tervezés elve alapján kerüljenek be a megfogalmazott feladatok erről a területről, forrásokat is biztosítva számukra. Mivel a jelenlegi Operatív Programok 2013-ig biztosítanak támogatást a különböző szakpolitikákhoz, így a következő időszak (2014-2020) Operatív Programjainak tervezésekor szükséges folytatni a források hozzárendelését a Stratégia célkitűzéseiseihez.

A Stratégiáról és annak előrehaladásáról folyamatosan tájékoztatni kell a közvéleményt. A Kormány fontosnak tartja a helyi önkormányzatok és az Esélyegyenlőségi Hálózat közvetítő szerepének fejlesztését. A program kommunikációjának egyik központi eleme egy erre a célra létrehozott internetes honlap, amelyen keresztül elérhetőek a Stratégia alapidokumentumai. A honlap friss információkat tartalmaz majd a programmal kapcsolatosan, valamint fórumként szolgál az állampolgárok és a Stratégia koordinátorai közötti kommunikációban, illetve lehetőséget teremt a példaértékű gyakorlatok összegyűjtésére és terjesztésére.

Az új kommunikációs stratégia legfőbb célja, hogy hatékony eszközökkel tudatosítsa mind a közszereplőkben, mind az állampolgárokban azt a tényt, hogy minden társadalmi csoport közös érdeke az esélyegyenlőség, valamint a diszkriminációmentesség az élet minden területén, így a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének biztosítása minden területen.

Hangsúlyt kell fektetni a közvélemény formálására a Stratégia megvalósítása során, felhasználva a média jelentős szerepét a hagyományos társadalmi nemi szerepek egyenlőség irányában való elmozdításában, valamint a nők és férfiak egyenlőségével kapcsolatos kép kialakításában.

A Kormány kiemelten támogatja a párbeszéd és együttműködés fontosságát a nők és férfiak közötti, a mindennapi életben előforduló egyenlőtlenségek csökkentése érdekében.

IV. Magyarországi helyzetkép

Nők és férfiak a munkaerő-piacon

Magyarországon a piacgazdasági átmenet sokkja az 1989-92 közötti időszakra koncentrálódott. Ez idő alatt 1,1 millió munkahely szűnt meg, amelynek a következtében több mint 20%-kal csökkent a foglalkoztatottak száma. A visszaesés 1993-1996 közötti években is folytatódott, de ez a 15-74 éves népesség körében már csak 4,4 százalékpontos létszámcsökkenéssel járt. Az 1997-es esztendő a stagnálás éve volt, majd 2000-ig évi 1-3%-kal bővült a foglalkoztatottság. Ennek köszönhetően a rendszerváltozás első tíz évében zárult az olló a két nem foglalkoztatási rátái között (1990: 15,6; 2000: 13,8). A 2001-2002 évi változatlan mértékű ráta különbség után 2003-ra a foglalkoztatási mutató tekintetében fennálló különbség 13,3 százalékpontra csökkent. Ez annak tulajdonítható, hogy ez idő alatt a 15-74 éves foglalkoztatott nők száma (+45 ezer) a férfiakénak több mint a kétszeresével nőtt (+21 ezer). 2004-2007 között a 15-74 éves népesség foglalkoztatási rátája összességében 0,4 százalékponttal emelkedett. Ez főként a férfiakat érintette (+0,5 százalékpont), miközben a hasonló korú foglalkoztatott nők létszáma gyakorlatilag stagnált (1783 ezer fő). A foglalkoztatási ráták közti rés ismét növekedni kezdett, és 2007-ben 13,7 százalékpontot ért el, majd 2008-ban 13,2 százalékpontra csökkent.

A nők foglalkoztatási szintje 1990-ben még kb. 18 százalékponttal felülmúlta az Európai Unió tagállamainak átlagos mutatóját, 2000-ben viszont már (az EU-15 országok átlagát tekintve a nemzetközi összehasonlításra használt 15-64 évesek körében) 4,5 százalékponttal alacsonyabb volt annál. A férfiak foglalkoztatási rátája ennél is rosszabb volt: 2000-ben 9,8 százalékpontos elmaradást mutatott az EU-15 tagállamok átlagától. Azóta (a 2004-2007-es időszak EU-27 átlagát tekintve) a férfiaknál javulás következett be, a nőknél viszont romló tendenciára figyelmeztetnek az adatok. Az adatok fényében megállapítható, hogy 2007-ben a nőknek 7,4, a férfiaknak 8,5 százalékponttal volt alacsonyabb a foglalkoztatási mutatója, mint az EU-27 tagállamainak az átlaga.

A foglalkoztatás terén fennálló deficit elsősorban a fiatalokra és az idősekre koncentrálódik. A fiatalok esetében különösen aggasztó, hogy 2000. év óta nemhogy nem csökkent, hanem jelentősen nőtt a lemaradásunk az EU átlagához képest. 2000-ben a 15-24 éves fiúk közül 6,2 százalékponttal, a lányok közül pedig 7,3 százalékponttal kevesebben dolgoztak nálunk, mint amit az EU-15 tagállamok átlaga mutatott. 2007-ben hátrányunk mindkét nemnél meghaladta a 16 százalékpontot az EU-27 átlagához képest. Az 55-64 éves férfiak foglalkoztatási rátája 33,0%-ról 41,7%-ra, a nőké pedig 13,0%-ról 26,2%-ra nőtt 2000-2007 között Magyarországon. Emiatt az említett időszakban az EU tagállamok átlagához (2000: EU-15, 2007: EU-27) képest a foglalkoztatottság tekintetében fennálló különbség az 55-64 éves férfiak körében 14,6-ről 12,2 százalékpontra, a nőknél pedig 14,8-ről 9,7 százalékpontra csökkent.

A munkavállalás szempontjából ideálisnak tekintett 25-54 éves nők foglalkoztatási rátája 2000-ben még 1 százalékponttal meghaladta az EU-15 átlagos mutatóját, ami akkor 65,7%-ot ért el. Azóta itt is nő a lemaradásunk: 2004-ben 1,7, 2007-ben 3,5 százalékponttal volt alacsonyabb az ilyen korú nők foglalkoztatása Magyarországon az EU-27 átlagához képest. 2000-ben a férfiak közül nálunk 8,1 százalékkal kevesebben dolgoztak, mint az EU-15 átlagában. A lemaradást (az EU-27 átlagához képest) 2007-re 5,5 százalékponttal sikerült csökkenteni.

Az alacsony magyar foglalkoztatási mutatók szorosan összefüggnek a részmunkaidős foglalkoztatás szűkös elterjedtségével, amely nem új jelenség. 2007-ben a 15-64 éves férfiak 2,5%-a, a nőknek pedig 5,5%-a dolgozott részmunkaidőben, szemben az EU-27 tagállamainak 7,0, illetve 30,7%-os átlagával. Az alacsony részmunkaidős foglalkoztatás miatt Magyarország jóval előbbre kerül a nők foglalkoztatási rátája alapján felállított rangsorban, ha annak értékét nem létszamarányosan, hanem teljes munkaidőre átszámított létszámban határozzuk meg. Ez esetben ugyanis az EU-27 átlagához képest a foglalkoztatási ráta tekintetében fennálló lemaradásunk minimalizálódik, a nőknél pedig ki is egyenlítődik.

A 2004-2007 közötti időszakban a korábban csökkenő munkanélküliség ismét növekedésnek indult. A hazai munkanélküliség alakulása ellentétes irányú volt, mint az EU-27 mutatójának alakulása. Az is új jelenség volt, hogy ebben az időszakban a nők munkanélküliségi rátája magasabb lett, mint a férfiaké, ami ezt megelőzően még nem fordult elő a rendszerváltozás óta. 2007-ben több tartós munkanélküli is volt a nők között (47,2%), mint a férfiak körében (46,5%).

A gazdasági aktivitás tekintetében nagyok a területi különbségek. A fővárosban a nők munkaerő-piaci részvétele 10 százalékponttal marad el a férfiakétól, a városokban 12-vel, a községekben pedig 16 százalékponttal. Alacsony gazdasági aktivitás jellemzi a fiatalokat és az időseket, továbbá a kis- és sokgyermekes anyákat is, különösen, ha azok a roma kisebbséghez tartoznak. A legalább egy, 12 éven aluli kiskorú gyermeket nevelő, 25-49 éves nők közül Málta után Magyarországon vannak a legkevesebben jelen a munkaerő-piacon.

A romák munkaerő-piaci helyzete drámai mértékben romlott a rendszerváltás után. Az állami építőipari cégek, mezőgazdasági szövetkezetek, amelyek a legtöbb roma betanított munkást foglalkoztatták, tönkrementek. A romák a legveszteségesebb gazdasági ágazatokban dolgoztak, és ezeknek is a legalacsonyabban képzett munkásai voltak. Kedvezőtlen munkaerő-piaci helyzetüket tovább súlyosbította az etnikai alapú diszkrimináció. 2003-ban a 15-74 év közötti roma férfiak kevesebb, mint harmadának volt valamilyen munkajövedelem az elsődleges megélhetési forrása, kevesebb, mint harmadának volt valamilyen rendszeres munkája. A roma nők mintegy hatodának volt elsődleges megélhetési forrása valamilyen munkajövedelemből, és szintén mintegy hatodának volt valamilyen rendszeres munkája. A roma nők kedvezőtlen foglalkoztatási helyzete összefügg az alacsony iskolázottsággal, korai gyermekvállalással, a nem megfelelő képzettséggel, illetve a nemi alapú diszkriminációval.

Az Európai Unió tagállamaiban a nők átlagkeresete 1995-ben mintegy 17%-kal maradt el a férfiakétól. Ez a különbség 2006-ra 15% körülire változott. Magyarországon a 2002 előtti években a nők kereseti helyzete ennél kedvezőtlenebbül alakult, kereseti hátrányuk meghaladta a 20%-ot. A 2002 utáni években azonban jelentősen szűkült a nemek szerint mért kereseti rés - 2005-2006-ban 11%-ra -, és ezzel Magyarország az Unióban az átlagosnál kisebb kereseti különbséggel rendelkező tagállamok közé került. Az Unió 2009-től a nemek szerinti kereseti különbségekre vonatkozóan olyan uniós szinten harmonizált statisztikai adatok közzétételére tért át, amelyek az előzőekben ismertetettekkel nem összehasonlíthatóak, és jellemzően magasabb értékeket adnak. Ezen új adatok szerint a magyar nők kereseti lemaradása 2006-ban 14,4%, 2007-ben 16,3% volt a tagállamok összességére számított 17-18% körüli hátránnyal szemben. A nemzetgazdasági kereseti rés csökkenésében szignifikáns szerepet játszottak a költségvetési szféra 2001-ben kezdődő kereset-kiigazításai, hiszen e szférát a női foglalkoztatottak dominanciája jellemzi, a közszférában a munkát vállalók 68%-a közülük kerül ki. A bérek kiigazításában tehát nagyobb volt a nők érintettsége, mint a férfiaké. A nők bérelmaradása elsődlegesen nem annak tulajdonítható, hogy azonos munkáért nem azonos bért fizetnek a férfiaknak és a nőknek, hanem annak, hogy a két nemhez tartozók eltérő típusú munkát végeznek. Ennek egyik tényezője, hogy a nők ágazati-foglalkozás szerinti összetétele lényegesen eltér a férfiakétól.

A nők viszonylag kevés szakmában koncentrálnak, sokkal kevesebben, mint a férfiak. A férfikeresők közel háromnegyede a foglalkozások erőteljesen, vagy teljesen szegregált 52%-ában található, a nőknek pedig majdnem ugyanekkora hányada a foglalkozások nemileg elkülönülő másik 30%-ában. A nők és férfiak jelenléte a munka világának hierarchikus rendjében ugyancsak aránytalan. A nagyobb keresettel járó magasabb vezetői beosztásokba jóval nagyobb valószínűséggel neveznek ki férfiakat, mint nőket, még a „női” szakmákban is. Az ágazati és foglalkozási szegregációra vonatkozó nemzetközi adatok arra utalnak, hogy Magyarországon mindkét index meghaladja az EU átlagát.

A nők alulreprezentáltak vannak jelen a vállalkozók között is, előfordulási gyakoriságuk hosszabb ideje csupán 30%. Egy 2008-as kutatás szerint a vállalkozó nők mindössze kb. 15%-a tartja növekvőnek vállalkozását. Nagy részüknek nincs jelentős nyeresége, kétharmaduk még soha, semmilyen együttműködésben nem vett részt, többségük csak a saját településén értékesít. Mindössze 15%-uk vett már fel vállalkozói bankhitelt, ugyanakkor 30%-uk használt már személyi vagy háztartási hitelt a vállalkozása érdekében. 2008-ban alig több mint 10%-uk tervezte vállalkozása bővítését, több mint felük a visszaforgatott nyereségből finanszírozza fejlesztéseit. A vállalkozó nők nagyon csekély arányban veszik igénybe szakértők szolgáltatásait, alig rendelkeznek üzleti tervvel, márkanevvel, logóval, nem foglalkoznak szellemi tulajdonuk védelmével.

Azokról a nőkről, akik vállalkozásukban sikereket értek el összességében elmondható, hogy 2000-ben vagy az azt követő években alapították meg cégüket, többségükben 35 és 45 év közötti, felsőfokú végzettségűek. Megállapítható továbbá, hogy jellemzően néhány nagy stabil vevővel és sok kis vevőkörrel rendelkeznek és jóval tudatosabban működnek, mint az átlag, körükben háromszor gyakoribb az üzleti terv készítése, mint a mikro-vállalkozók között általában.

A nők foglalkozási struktúrában elfoglalt, átlagosnál rosszabb pozíciója nemcsak a nőknek a férfiakénál kisebb keresetében tükröződik vissza, hanem az ebből származtatott szociális jövedelmek alacsonyabb szintjében is. Ezek közül a nők öregségi nyugdíját emeljük ki, ami 2007-ben mintegy 25%-kal volt alacsonyabb a férfiakénál. Ez az elmaradás - a munkaerő-piaci pozíciók különbözőségén túl - arra vezethető vissza, hogy a nők szolgálati ideje átlagosan 2-3 évvel rövidebb volt, mint a férfiaké, továbbá az előrehozott nyugdíjazásnál a nők az utóbbi években még kedvezőbb feltételek mellett, a férfiakéhoz képest korábban mehettek nyugdíjba.

Fontos kiemelni azt is, hogy éppen a hátrányos helyzetű romák által felülreprezentált településeken a fiatalok népsége száma jelentősen növekszik. A tizenéves korokban, akár több gyereket is szülő nők teljesen kiszorultak az oktatási intézményrendszerből, következésképpen a munkaerő-piacról is. Ennek az lesz a drasztikus következménye, hogy kizárólag segélyből fognak élni, s emiatt kiesnek a biztosítás alapú nyugdíjrendszerből is.

A nőknek a férfiakéhoz képest hátrányosabb pozíciója és alacsonyabb keresete megmutatkozik alacsonyabb szociális jövedelmükben, így kihat a várható nyugdíjukra is. A nyugdíjhatár meghatározásánál a nők pozitív diszkriminációja fokozatosan megszűnik, és 2009-re megvalósul a nemenként egységes 62 éves nyugdíjkorhatár. Egyéb területen a magyar nyugdíjrendszer biztosítja a teljes jogegyenlőséget a nemek között. Korábban a nők magas szintű foglalkoztatottsága miatt a nők nyugdíjjogosultsága a férfiakéhoz hasonlóan alakult, így a nők a férfiakéhoz közeli, magas arányban részesedtek saját jogon nyugdíjban. Ez a helyzet a jövőben változni fog, mivel a 90-es évek eleje-közepe óta megfigyelhető az a tendencia, hogy a nők foglalkoztatási rátája tartósan, több mint 10%-ponttal alacsonyabb a férfiakénál. Ez azt vetíti előre, hogy vélhetően a nők közül kevesebben szereznek majd a későbbiekben nyugdíjjogosultságot, és a nyugdíjak színvonalában is nagyobb lesz az eltérés a nemek között. Számolni kell azzal is, hogy a nők 5-6 évvel tovább élnek, és az egyedül élők között várhatóan jelentősen több lesz a nő, mint a férfi.

Az országos szegénységi ráta nem mutat különbséget férfiak és nők között, a női háztartásfővel rendelkező családok szegénysége is csak csekély mértékben magasabb, mint a férfi háztartásfővel rendelkező családok esetében. Mégis, bizonyos háztartástípusokban nagyobb a nők szegénységi kockázata. Ilyenek az egyszülős családok, melyekben jellemzően az anya neveli egyedül gyermekét és a 65 évesnél idősebb, egytagú háztartások, melyekben a nők szegénységi aránya jelentősen meghaladja a férfiakét elsősorban a rövidebb szolgálati idő, az alacsonyabb kereset és a hosszabb várható élettartam miatt. Az egyedülálló nyugdíjas férfiak száma 2006-ban 132 438, a nőké 534 619 fő volt. E két családtípusban nem csupán a jövedelmi szegénység kockázata magasabb, hanem a halmozott anyagi deprivációé is.

Magyarországon a nők iskolai végzettsége általánosságban valamivel magasabb, mint a férfiaké. A munkaképes korú nők nagyobb százalékának van középfokú, illetve felsőfokú végzettsége, mint a hasonló korú férfiaknak. A férfiak viszont magasabb arányban rendelkeznek szakképesítéssel. A lányok a gimnáziumokban jelentősen felül, a szakiskolákban jelentősen alulképviselet. Ez azt jelenti, hogy a lányok inkább általános középfokú képzést kapnak, és ritkábban is tanulnak szakmát ezen a szinten. Az oktatás jelenleg Magyarországon nemek szerint erősen szegregált, ami főleg a szakoktatásban és a felsőoktatásban figyelhető meg. Az iskolai rendszeren kívüli képzésekben is a nők relatíve magasabb számban vesznek részt, mint a férfiak. A munkaerő-piaci képzések sajátossága, hogy a képzésben részt vevő nők aránya általában közel 10%-kal magasabb a képzésben részt vevő férfiak arányánál. Ellentétben a fenti általános trenddel, a roma nők az iskolarendszerben történő részvételük tekintetében jelentős hátrányt szenvednek.

Igaz ugyan, hogy arányaiban nőtt a 20-24 éves roma fiatalok általános iskolai végzettsége, de a hasonló korú populációhoz képest alacsonyabb mértékben és nagy részük még mindig késve fejezi be tanulmányait. Az alapfokú oktatásban jellemző a nagyfokú lemorzsolódás, és a roma gyerekek magántanulóvá minősítése sokkal magasabb, mint az országos átlag. Kutatói megfigyelések alapján az iskolából lemorzsolódók és a magántanulóvá minősített tanulók között a roma lányok felülreprezentáltak. A vizsgálatok adatai egyértelműen azt mutatják, hogy akik korábban vállalnak gyermeket a többiekénél, azok jóval kisebb arányban tudnak továbbtanulni. Az 1990 és 2002 közötti időszakban a 18 éves koruk előtt szülő roma nők mindössze 3%-ának volt az általános iskolainál magasabb végzettsége. Reprezentatív vizsgálatok megerősítik azt a feltételezést, hogy a fiatal roma nők döntő többségének kilátástalan a munkaerő-piaci integráció, s ezért nagyobb hangsúlyt fektethetnek a gyermekvállaláson keresztül történő státusemelkedésre, ami ugyanakkor tovább csökkenti bármilyen jövőbeni integrációs esélyüket.

Az oktatási rendszer értékelése gender megközelítésben

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény számos strukturális és tartalmi változás iránytűjéül szolgál a közoktatási rendszerben. Az Európai Unió irányelveivel egyező elvi és stratégiai alapozás mellett a törvényi kereteket biztosítja ahhoz, hogy az oktatási intézmények a tanulói szükségleteknek megfelelően dolgozzák ki helyi oktatási profiljukat. A törvényi alapozást azonban nem követte olyan szakma-közpolitikai folyamat, mely lehetőséget teremtett volna a közoktatásban döntéshozók és résztvevők számára, hogy megismerkedjenek és elsajátítsák az oktatási és nevelési szükségletekre alapozó pedagógiai szervezés, irányítás és tanítási módszerek kompetenciáit. A tanulói szükségletek sorában nevesítendő annak az igénynek a szakmapolitikai szintre való emelése, hogy a társadalmi nem, etnicitás, társadalmi osztály, személyes hátrányok és előnyök által meghatározott oktatási igényekre válaszolva kell, hogy létrejőjenek az adekvát tantervek, tanítás-tanulás módszertanok és taneszközök.

A Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló jogszabályok szakmapolitikai definíciói már egy-egy tényezőre szűkítenek, mint hátrányt jelentő tényezőre. A társadalmi nem és közoktatás témában nem áll rendelkezésünkre részletes oktatás-közpolitikai elemzés, így a társadalmi nemi identitás nevesítődik olyan, hátrányt okozó tényezőként, amely stratégiai cselekvési tervezés szükségességét vonja maga után a közoktatásban.

A taneszközök és tankönyvek minőségét szabályozni hivatott rendelet kimondja ugyan, hogy a tankönyvek elbírálása során vizsgálni kell a tananyag tartalmát - többek között - a nemek egyenlőségét sértő, illetve az esélyegyenlőtlenséget erősítő sztereotípiák, kijelentések, ábrák, fotók grafikák használata szempontjából. A rendelet betartatásához azonban nem készült még protokoll.

A tanárképzés „bolognai” kritériumoknak megfelelő megújítása, illetve a tanárképzés radikális csökkentése - az évtizedeken át tartó túlképzés miatt -, ellenébe mennek az innováció és tartalmi változtatás társadalmi és politikai igényének. Ezért a megmaradt tanárképző stúdiumokra jellemző a hagyományos tudástartalmak, szemléletmódok továbbélése, valamint az elméleti és gyakorlati pedagógia mesterségesen fenntartott különválasztása. Az inkluzív pedagógia, a multikulturális pedagógia, a gender pedagógia, a feminista pedagógia elméleti alapozása és gyakorlati módszertani tárháza mindössze a választható vagy specializációt ígérő képzések között jelenik meg egy-egy egyetem programjában.

A felsőoktatás és benne a tanárképzés jelenlegi helyzetében a létező gender kurzusok egyértelmű személyhez/oktatóhoz kötöttsége látszik a meghatározó tényezőnek, azaz ott tud élni a kurzus, ahol az oktató státusza létezik. A széles körű szakmai és tudományos választék létrejötte ellen ható tényező a felsőoktatás tartalmi és minőségi értelemben vett homogenizálódása, annak ellenére, hogy a bolognai folyamat egyik hivatása a nyitás a társadalom szélesebb rétegei felé, és a diverzifikáció.

A szakképzésben és felnőttoktatásban - a célcsoportok és a fenntartók sokfélesége miatt - kevéssé nyomon követhető a diszkrimináció és szegregáció. Az elkövetkezendő években azonban ezeken a területeken várhatóak a legnagyobb strukturális és tartalmi változások. Ezért olyan kutatások szükségesek, amelyek eredményeire alapozva a felnőttoktatás pedagógiájának módszertani alapozásakor eleve megfogalmazott már a társadalmi nem szempontja.

A pedagógusok munkaerő-piaci helyzetéről 2003-ban készített értékelés szerint az elmúlt egy évtizedben a közoktatásban foglalkoztatott pedagógusok esetében az átlagos életkor és a nők aránya növekedett, a képzettség átlagos szintje viszont csökkent, miután a fiatalabb korcsoportokban a főiskolai végzettségűek aránya nőtt. Ez a megállapítás továbbra is megerősíti a közoktatásban dolgozóknak a nemek tekintetében megnyilvánuló munkaerő-piaci szegregációját. Bár a tanárok nagy része nő, a nők aránya a vezetésben a pozíció presztízsével és szintjével egyenes arányban csökken. Jól érzékelhető tehát az üvegplafon jelenség: a nők a hierarchia alsóbb fokáig juthatnak csak el, esélyük vezető pozíció betöltésére kevesebb, mint férfitársaiknak.

Nemekhez kötődő sztereotípiák a médiában

Számos hazai és nemzetközi vizsgálat eredményei mutatják, hogy a magyarországi elektronikus és nyomtatott média, a közszolgálati, a profitorientált és az alternatív egyaránt hátrányos képet üzen a nők társadalmi és kulturális státuszáról és szerepeiről - a témaválasztásban és a képi és nyelvi kommunikáció szintjén egyaránt - a nők magánéleti és közéleti környezetben való ábrázolásakor. Ezzel megsokszorozza, tovább élteti a tradicionális felfogásokból eredő sztereotip közvélekedések hatását.

A hátrányos ábrázoláson túlmenően a szexista töltetű nyelvezet és attitűd médiában való „elfogadottsága” kimondottan diszkriminatív jelleggel bír, ezért indokolt egyrészt a társadalmi szintű média kritika, továbbá olyan elvárás-rendszer létrehozása és működtetése, amely elfogadhatatlanná teszi a különböző kisebbségi társadalmi csoportokkal szembeni diszkriminatív kommunikációs módokat.

A média szakma, ezen belül az ellenőrzésre és önszabályozásra hivatott szervezetek összetettsége és viszonylagos szervezetlensége megnehezíti a civil nyomásgyakorlást, a számonkérés és érdekérvényesítés gyakorlását, illetve ezek stratégiáinak fejlesztését.

Az újságíró, illetve kommunikációs szakember képzés társadalomismereti mélységének és társadalomkritikai érzékenységének hiányosságai ugyancsak hozzájárulnak a médiában a nemekhez kötődő sztereotípiák fennmaradásához.

Nők a döntéshozatalban

A Roadmap-nek a nők döntéshozatalban elfoglalt helyét erősítendő célkitűzései három területre vonatkoznak, így a politika, a gazdasági döntéshozatal, valamint a tudomány és technológia területére. Ezeket nem lehet egymástól elválasztani még abban sem, hogy a mindegyiken súlyos és növekvő lemaradásban vagyunk Európa folyamataitól és fejlődési irányától, és mind a horizontális, mind a vertikális szegregáció tapasztalható. Előbbi a strukturális hátrányokat jelenti - a nők eleve a kevesebb erőforrással rendelkező politikai, gazdasági és tudományos-kutatási területeken vannak jelen -, az utóbbi pedig a hierarchiában elfoglalt alacsonyabb pozíciókat.

A legfelső szintű politikai pozíciókban a nők aránya elenyésző, még a parlamenti képviselők esetében is stagnál. Magyarországon 1990 óta nem változott számottevően a női képviselők aránya. Az 1995-ben az országok sorában elfoglalt 43. helyről 1998-ban a 86., 2002-ben a 103., majd a jelenlegi 123-127. helyre csúszunk le. Ez a trend akkor is, ha az Európai Unió országaival vagy térségünk országaival hasonlítjuk össze a magyarországi helyzetet. A nők politikai szerepe a döntéshozatal minden területén csekély - az önkormányzatoktól a minisztériumi hierarchiáig. A vertikális szegregációból adódóan például a legszegényebb önkormányzatokban 30% körüli, a 142 kiemelt település élén pedig csak 6%-os a nők aránya.

A vertikális szegregáció a munka világának hierarchikus rendjében is megmutatkozik. Az ezredforduló óta a felsővezetők körébe tartozó nők és férfiak száma egyaránt nőtt, de a nők részaránya változatlan maradt. Továbbra is egyharmad körül mozog, ami erős alulreprezentáltságot tükröz a nőknek a foglalkoztatottak összességén belüli, mintegy 45%-os részesedéséhez képest. Vélhetően még nagyobb különbséget tapasztalnánk, ha a nők vezető pozícióban elfoglalt helyét külön vizsgálnánk az állami és a magánszektorban.

A tudományban is súlyos horizontális és vertikális szegregáció érvényesül. Mind a magán/állami, mind a tudományterületi megoszlásban a nők a leginkább alulfinanszírozott, alul-preferált helyeken találhatók. A PhD-fokozattal rendelkezők 37%-a nő, egyetemi tanári szinten a részarányuk már csak 13,7%. A Magyar Tudományos Akadémia tagjainak mindössze 3,5%-a nő, vezető testületeiben szinte csak férfiak vannak.

Mindezen jelenségek miatt Magyarország nemzetközi megítélése romlik.

A családi és munkahelyi feladatok összehangolása

Mind a kereső tevékenységre, mind a házimunkára és a gyermekek ellátására a magyar nők fordítják a legtöbb időt Európában az EUROSTAT adatai szerint. A nők által a háztartási munkára fordított időt nem a gyermek megszületése növeli nagyon jelentősen, hanem a házasság, élettársi kapcsolat, együttélés stb. Mindez független a feleség munkájának státuszától. A háztartási munka 80%-át akkor is a nő végzi, ha neki van magasabb presztízsű, jobban fizetett foglalkozása. A magyar nők ilyen mértékű kettős leterheltsége enyhítéséhez nagyfokú társadalmi és családon belüli szemléletváltásra van szükség.

A nők személyes és szakmai kiteljesedésének útját állja az a sztereotípia és gyakorlat, miszerint a háztartás és a gyermeknevelés elsődlegesen a nők feladata. A férfiak érzelmi teljességének kibontakozását és egészséges életkilátásait pedig az gátolja, hogy a társadalom őket tartja az elsődleges családfenntartónak, és a gyermeknevelési, illetve háztartási feladatokban mellékes segítő, vagy kisebb szerepet szán nekik. Különösen az első gyermek megszületése jelent fordulópontot a pár életében, ha az alatt az idő alatt, míg az anya otthon van gyerekével, ezek a gyakorlatok rögzülnek. A gyermekek számának növekedése a nőket megbízhatatlan, míg a férfiakat megbízható munkaerőnek tünteti fel a munkaadók szemében, mivel a nők feladatának tartják a gyermeknevelést, s ezért csak „másodlagos” munkaerőnek tartja őket a munkaerő-piac, s gyakran ezeket a sztereotípiákat a nők is elfogadják.

A gyermekgondozási feladatok mellett és a háztartáson kívül a beteg- és idősgondozás feladatai is általában a nőkre hárulnak. A gondozói szakmában dolgozók is szinte kivétel nélkül nők. A gondozási feladatok aránytalan elosztását az Európai Unió női civil és szakmai szervezetei is kifogásolják. Ezért indította el az Európai Női Lobbi (European Women's Lobby) 2006-ban a Who Cares? (Kinek a gondja?) kampányt, melyben a következőket fogalmazták meg: „Olyan Európát szeretnénk, ahol a nőket és a férfiakat egyaránt alkalmasnak tartják a gondozói szerep betöltésére, s mindkét nem teljes értékű szereplőnek számít a társadalmi és magánélet minden területén. (...) Olyan Európát szeretnénk, ahol anyagilag elérhető, könnyen hozzáférhető és magas színvonalú gyermek-, beteg- és idősgondozói szolgáltatások állnak mind a nők, mind a férfiak rendelkezésére ...”.

A nők és férfiak egészsége

Magyarországon a férfiak jelentősen korábban halnak meg, mint ami az ország gazdasági fejlettsége alapján várható volna. Bár ez a tendencia a 90-es években volt a legdrámaibb, még ma is jelentős hátrányban vagyunk ebben a tekintetben, nem csupán Európa nyugati országaihoz viszonyítva, hanem néhány szomszédunkkal összehasonlítva is. A UNDP Human Development Report (2008) adatai szerint annak valószínűsége, hogy egy nő, illetve férfi túléli a 65. életévét, Magyarországon 84, illetve 64%, ami igen kedvezőtlen eredmény a többi országgal összehasonlítva. Az idő előtti halálozás tekintetében elsősorban a férfiak életkilátásai tekintetében van nagy lemaradásunk. Fontos hangsúlyozni, hogy a magyar férfiak nem sérülékenyebbek szomszédainknál, hisz a 60-as években a magyarországi mutatók még jobbak voltak az osztrák szomszédainknál is.

A társadalmi-gazdasági tényezők meghatározó szerepet játszanak az idő előtti halálozás alakulásában. Az 1986-1990-es évek átlagában 8,9 év volt a különbség a legmagasabb és legalacsonyabb végzettségű férfiak várható élettartama között, ez 2004-re 16,5 évre nőtt. A nők esetében a korábbi 4 évről 10,2 évre emelkedett a legalacsonyabb végzettségűek rovasára. Hasonlóan drámai a különbség abban, hogy a 30 évesek hány százaléka éli meg a 65. évét. Ennek valószínűsége a legalacsonyabb iskolai végzettségű férfiak esetében csupán 43%, a nőknél pedig 70%, ezzel szemben a legmagasabb iskolai végzettségű férfiak és nők körében 85%, illetve 91%.

A munkahelyi krónikus stressz szintén egészségkárosító tényező, megelőzésére pedig az európai uniós keretszerződést szükséges általánosan érvényesíteni, hiszen ma már bizonyított tény a munkahelyi stressz egészségkárosító hatása. Az EU felmérések szerint emiatt a GDP legalább 1%-a vész el. Magyarországon a helyzet vélhetően valamivel nagyobb, hiszen a stressz sokkal súlyosabb egészségkárosító tényező.

A hazai várható átlagos élettartamtól a romák mindkét nemnél még 8-10 évvel elmaradnak. Amennyiben a roma népesség mutatóit az iskolai végzettséggel korrigáljuk, már nem tapasztalunk eltérést a nyolc általánosnál alacsonyabb végzettségű roma és nem roma népesség adatai között. Csak míg a legalacsonyabb végzettség a többségi társadalomban viszonylag ritka, a roma népesség körében még mindig elég gyakori.

A 25-64 éves korosztályban a magyarországi standardizált halálozási kockázat a szív-érrendszeri okok miatt mind a férfiak, mind a nők esetében 3,1-szer, a daganatos megbetegedésnél a férfiak esetében 2,2-szer, a nőknél 1,6-szor, az emésztőszervi - nagyrészt alkohollal kapcsolatos - megbetegedésnél a férfiak esetében 5,5-ször, a nőknél 4,6-szor, és az öngyilkosság, gyilkosság miatt a férfiak esetében 2,2-szer, a nőknél 1,7-szer magasabb arányú, mint az EU országok átlaga. A halálokok közül tehát az emésztőszervi és a külső ok - gyilkosság, öngyilkosság - miatti halálozás 65 év alatt lényegesen gyakoribb a férfiak között. A szív- és érrendszeri és a daganatos halálozás a nők esetében nagyobb részt az idősebb életkorra tolódik, de ezek miatt is lényegesen többen halnak meg, mint az európai átlag.

Ha csupán a 70 évnél fiatalabb népesség jellemzőit vizsgáljuk, a két legalacsonyabb iskolai végzettségű réteg egészségi állapota az átlagosnál sokkal rosszabb, 4,7-szer gyakoribb közöttük a munkaképesség csökkenése. Az egészség megromlása közel kétszeres arányú a roma telepeken lakók között, mint az általános populációban, amit a telepek adottságaival és az ott élők szociális körülményeivel lehet magyarázni.

Míg a 70 évnél fiatalabbak 8,1%-át jellemzi súlyos, feltétlenül kezelésre szoruló depressziós tünetegyüttes, ami a tartós egészségromláshoz vezető stressz következménye, a nyolc általánosnál kevesebbet végzettek között ez az arány 15%, a nyolc általánost végzettek között 11%, a felsőfokú végzettségűek között pedig 5,6%. Ezeket a tüneteket nagy mértékben rontja, hogy többet dohányoznak, elhízottabbak, így azok az egészségkárosító magatartásformák, amelyeket stressz-kezelési módszerként alkalmaznak, tovább rontják életesélyeiket. Emiatt a mai magyar társadalom mintegy egyharmadát kitevő, súlyosan leszakadó társadalmi réteg életminősége sokkal rosszabb, mint a másik kétharmadáé. Ezeken az arányokon belül a nők a saját életminőségüket sokkal rosszabbnak minősítik, mint az azonos korú férfiak. Tehát míg a megélt életévek tekintetében a nők jobb helyzetben vannak, a pozitív életminőségben megélt évek tekintetében a nők a helyzetüket sokkal negatívabban ítélik meg.

Nőkkel szembeni erőszak

A Stratégia a nők elleni erőszakot - összhangban a nemzetközi emberi jogi egyezményekkel és az Európai Unió országainak demokratikus normáival - emberi jogi jogsértésként kezeli, és a felszámolásához vezető lépéseket is ennek szellemében irányozza elő. Az emberi jogi jogsértések minden ember veleszületett jogait sértik (pl. jog az élethez, a testi épséghez, és az emberi méltósághoz). Az ilyen jogok sérelme általában egy körülhatárolható társadalmi csoportot érint politikai, faji, nemi, származásbeli stb. hovatartozás alapján, így a nők elleni erőszak esetében a nők csoportját, mivel az erőszak e fajtája - a nemzetközi szakirodalom meghatározása szerint, többek között a Nők IV. Világkonferenciájának Cselekvési Programja és a Pekingi Nyilatkozatban foglaltak szerint - a nők hagyományosan kisebb társadalmi súlyában, alacsonyabb társadalmi státuszában gyökerezik. Az erőszak ilyen, emberi jogi sérelmet megvalósító formái - beleértve a nők elleni erőszakot is - tehát strukturálisan épülnek bele egy társadalom szövetébe, ennek megfelelően csakis stratégiailag átgondolt, és strukturálisan megvalósított változások bevezetésével szüntethetők meg.

A nők elleni erőszak tipikus fajtájának tekintik a nemzetközi emberi jogi dokumentumok, és a nemzetközi szakirodalom a családon belüli (párkapcsolati) erőszakot, a szexuális zaklatást, a nemi erőszakot, az emberkereskedelmet, a prostitúciót, a nők elleni erőszak propagálását a médiában, melynek egyes nemzetközi szakértők szerint része a pornográfia, a fenyegető zaklatást, valamint az ún. „hagyományokon alapuló” erőszakfajtákat, mint a kényszerházasság, a női nemi szervek csonkítása, vagy az ún. „becsület-bűncselekmények”.

A nők elleni erőszak különféle formái közül eddig csupán a családon belüli erőszak, valamint a nemi erőszak kérdéskörével kapcsolatban készültek felmérések. A családon belüli erőszakról és a nők elleni erőszak egyes egyéb formáiról (pl. a prostitúcióról, illetve átfogó országos felmérés a büntetőeljárásban alkalmazható távoltartás első két éves alkalmazásáról) a szakértői kutatásokon kívül civil szervezetek is készítettek kutatásokat, felméréseket. Ezzel együtt elmondható, hogy a nők elleni erőszak minden formájával kapcsolatban összefoglaló felmérés Magyarországon még nem készült, annak ellenére, hogy az ENYÜBS statisztikák alapján az adatok nyilvánosak. Az ENYÜBS honlapja bizonyos adatokhoz ingyenes, automatikus regisztrációt követően ad hozzáférést, de várhatóan 2010. január 1-jétől egy interaktív adatbázis lekérdező felület kerül kialakításra, amely nagyban megkönnyíti a kutatásokat.

A nők elleni erőszak, valamint a családon belüli erőszak áldozatainak számára intézményrendszert hozott létre a kormány. Ez az intézményhálózat az utóbbi években jelentős fejlesztésen esett át.

A családon belüli erőszak elleni küzdelem területén végzett munka prioritásait a bántalmazottakat befogadó intézményhálózat bővítése, a jelzőrendszer hatékonyabb működésének elősegítése, országos lefedettségű, a nap huszonnégy órájában ingyenesen elérhető telefonos tanácsadás létrehozása, szakemberképzés, köztudatformálás és a bántalmazás megelőzése képezték a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról szóló 45/2003. (IV. 16.) OGY határozat és a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló 115/2003. (X. 28.) OGY határozat végrehajtásának köszönhetően. Az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (a továbbiakban: OKIT) 2005. április 1-jétől működik, országos lefedettséggel, és a nap 24 órájában ingyenesen elérhető. Az OKIT elsődleges feladata a telefonon segítséget kérő áldozatok krízisközpontokba és a titkos menedékházba való irányítása. A Regionális Kríziskezelő Hálózat kialakításának célja hét régióban és Budapesten a családok átmeneti otthonaiban, a családon belüli erőszak áldozatainak - szülő gyermekével, egyedülálló nő - befogadása. A bántalmazottak azonnali, komplex segítségnyújtásban - elhelyezés, pszichológiai, jogi, szociális tanácsadás - részesülnek. A Regionális Kríziskezelő Hálózat rendszere 2007-ben 9 intézményre és 2008-ban 11-re bővült. A családon belüli erőszak áldozatait befogadó titkos menedékház a működését 2005 áprilisában kezdte meg. A titkos menedékház feladata, hogy azonnali, biztonságos elhelyezést nyújtson bántalmazott anyáknak és gyermekeiknek, valamint egyedülálló nőknek, olyan esetekben, amikor az eset különösen veszélyes voltából adódóan kiemelten szükséges, hogy az áldozat titkos és biztonságos helyen tartózkodhasson.

2008-ban modellprogramként elindult a félutas-kiléptető rendszer működtetése, ahol a bántalmazott 5 évig lakhat az önkormányzat vagy civil szervezet által nyújtott bérletben. Azok a bántalmazottak vehetik igénybe ezt a lehetőséget, akik a krízisellátás (30 vagy 60 nap) után bekerültek a családok átmeneti otthonába. Itt szintén szakemberek segítik álláshoz juttatni, illetve szükséges, hogy előtakarékoskodjon, valamint életcélja legyen a jövőre nézve. A modellprogramban jogász, pszichológus, szociálpedagógus segíti a beköltözött bántalmazót. Ezen költségeket a társadalmi esélyegyenlőség előmozdításáért felelős tárca biztosítja. Jelenleg 4 megyében működik félutas-kiléptetőház.

Az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában, New Yorkban, 1950. évi március hó 21. napján kelt nemzetközi egyezmény alapján - és az annak kihirdetéséről szóló 1955. évi 34. törvényerejű rendelet szerint - tilos a prostituáltak bármiféle rendőrségi vagy egészségügyi nyilvántartásba vétele, ellenőrzése. Az egyezmény a prostitúciót kizsákmányoló, abból megélő személyeket rendeli büntetni. Ennek megfelelően iktatta be az Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénybe (a továbbiakban: Btk.) a jogalkotó a kitartottság, a kerítés valamint az üzletszerű kéjelgés elősegítése tényállásait. Az egyezmény aláírásával Magyarország is kötelezettséget vállalt arra, hogy a prostitúció megelőzésére, valamint a prostitúció és az Egyezményben említett bűncselekmények áldozatainak társadalomba történő reintegrálására megfelelő intézkedéseket tesz vagy elősegíti az ilyen intézkedéseket.

A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikája stratégiai elvének értvényesítése

A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve szempontjából a közgondolkodás, a nők gondolkodása és az intézményrendszer is inkább konzervatív. Az elmúlt tizenöt év hazai kutatásai alapján a nők és férfiak társadalmi egyenlősége tekintetében a magyar lakosság túlnyomó többsége egyértelműen konzervatív álláspontot képvisel. Nemzetközi viszonylatban a magyar családokra jellemző legjobban a tradicionális munkamegosztás, a nők túlzott leterheltsége, és ugyanakkor ennek a ténynek az érintettek általi elfogadása. Egy 2006-ban készült kutatás arra hivatkozik, hogy „a magyar lakosság körében erőteljesen kifejeződik a hagyományos szerepkép és szerepmagatartás,” továbbá, hogy „a magyar munkaerő-piac fokozottan a férfiak teljes munkaidős szerepvállalását célozza”. Bár közben generációk nőttek fel, a fenti okok magyarázataként még ma is megjelenik, hogy a teljes foglalkoztatást jelentő időszak máig tartó szocializációs hatásokat eredményezett a bérből és fizetésből élő nőknél. Az egy munkahelyen eltöltött élet, az otthoni feladatokat megkönnyítő szolgáltatások magától értetődő állami megoldása, a férfiközpontú, esetenként tekintélyelvű családi szocializáció tudomásulvétele, anyákról lányokra átöröklítve máig a társadalmi nemre érzékeny női szerepfelfogás elfogadása és érvényesítése ellen hat. Az elmúlt évtized, és különösen az EU csatlakozás utáni évek kinyitották és gazdagították a gondolkodási kereteket és a női és férfi szerepek tartalmát. A nők és a férfiak ismerethiányainak felszámolása, és különösen az új generáció a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve tudatosságának megalapozása mellett a döntés-előkészítésért és az implementációért felelős intézményrendszer képzésének fontosságát kell kiemelnünk. A hosszú ideig demokráciahiánytól szenvedő társadalmakban - a 2004-ben, és az azóta az EU-hoz csatlakozott országok többsége ilyen - ugyanis kiemelkedően fontos a felső mintakövetés lehetősége, az, hogy a szabályok és a hirdetett értékrend az intézmények és munkatársaik magatartásában magától értetődően és számon kérhetően megjelenjenek.

V. A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia célkitűzései prioritásonként

1. A nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének megteremtése, a fizetési és foglalkoztatási aránytalanságok felszámolása, a nők és a szegénység, a nők és az egészség szempontjainak figyelembevétele területére vonatkozó feladatok

1.1. A nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének megteremtése

Stratégiai irányok és célok:

- A Lisszaboni Akcióprogramban kitűzött 60%-os foglalkoztatási arány elérése az Akcióprogramban meghatározott korú nők körében.

- A kisgyermekes anyák munkaerő-piaci részvételének növelése az EU-tagállamok átlagos szintjére.

- A fekete-szürke gazdaságban dolgozó aktív korú nők legális foglalkoztatását elősegítő kezdeményezések támogatása.

- A vidéki nők munkaerő-piaci részvételének növelését elősegítő feltételek megteremtése.

- Az alacsony iskolai végzettségű, szakképzetlen munkanélküli nők és férfiak bekapcsolása az élethosszig tartó tanulásba oly módon, hogy a fokozatosan támogatni kell az általános iskolai végzettség, majd szakképzettség megszerzését és az erre épülő továbbképzéseket, az EU által elvárt szinten.

- Az egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 2010. május 1-jével életbe lépő módosítása tapasztalatainak megvizsgálása abból a szempontból, hogy ezt a kötelezettséget hogyan lehet és szükséges-e előírni a magánszférában.

1.2. A fizetési és foglalkoztatási aránytalanságok felszámolása

Stratégiai irányok és célok:

- A munkaerő-piaci kereseti aránytalanságok csökkentésének elősegítése az „egyenlő munkáért egyenlő bér” elvének érvényre juttatásával.

- A foglalkozások, munkakörök, bérek, teljesítmények összehasonlító sztenderd módszereinek elterjesztése.

- A nők beáramlásának ösztönzése a férfiasnak tekintett munkakörökbe, és az elnőiesedett foglalkozások vonzóvá tétele a férfiak számára (horizontális szegregáció csökkentése).

- Az oktatási és szakképzési rendszer nemenként arányos feltöltésének elősegítése.

- Nők felkészítése a magasabb vezetői posztok betöltésére.

1.3. Nők a vállalkozásban

Stratégiai irányok és célok:

- A nőket és férfiakat egyaránt érintő méretgazdasági problémák felszámolása, ezzel kapcsolatos felvilágosító tevékenység a gazdasági döntéshozatal minden szintjén.

- A nők önfoglalkoztatóvá és vállalkozóvá válásának elősegítése, tudásbéli és kulturális kockázataik csökkentése.

- Felkaroló - foglalkoztatást javító és a források elérését biztosító intézkedések - a vállalkozó nők vállalkozásai növekedési pályára állásának elősegítésére.

- Mikro-hitelezési programok elérhetővé tétele a többszörösen hátrányos helyzetű nők részére.

1.4. A nők szegénységi kockázatának csökkentése

Stratégiai irányok és célok:

- A női jövedelmi szegénységre, halmozott anyagi deprivácóra és a társadalmi kirekesztődés nemek szerinti különbségeire vonatkozó mérések módszertanának kidolgozása.

- Kutatás lehetőségének megteremtése a nők férfiakénál alacsonyabb keresetéből származó hátrányok feltárására, elsősorban a szociális ellátások területén.

- A nők és férfiak munkaerő-piacról való kilépésének átlagos életkorát a jelenlegihez képest 5 évvel szükséges megnövelni (EU iránymutatás).

- A gyermeküket egyedül nevelő szülők munkaerő-piaci pozíciójának megerősítése.

- A leghátrányosabb helyzetű településeken élő, gyermeket vállaló fiatal roma nők életminősége javításának ösztönzése.

- A roma és nem roma nők közötti esélyegyenlőtlenség csökkentése az oktatás, foglalkoztatás és egészségügy területén.

- A vidéken egyedül élő idős nők elszegényedése megakadályozásának ösztönzése.

- A migráns és a nemzetközi védelemben részesített nők (menekültek és oltalmazottak) munkaerő-piaci problémáinak feltárása, foglalkoztatási esélyeik javításának ösztönzése.

1.5. A nők és férfiak egészségi helyzetének javítása

Stratégiai irányok és célok a nőket fokozottan veszélyeztető tényezők tekintetében:

- Az idős nők segítőkészségének mozgósítása, erőforrásaik hasznos felhasználása.

- Szervezett népegészségügyi szűréseken való részvételt ösztönző programok szervezése, továbbá az egyenlő hozzáférés biztosítása a hátrányos helyzetű nők részére.

- A roma nők egészségi állapotának javítása célzott prevenciók programokkal.

- A mentálhigiénés szempontból veszélyeztetett nőcsoportok [egyedülálló idős nők, egyedülálló anyák, migráns, nemzetközi védelemben részesített nők (menekültek és oltalmazottak) stb.] helyzete javításának ösztönzése.

- A traumatizált, valamint a kínzás vagy embertelen bánásmód áldozatává vált nemzetközi védelemben részesített nők és leánygyermek pszichoszociális és pszichoterápiás kezeléshez való hozzáféréseinek elősegítése.

- A rendszeres testmozgás, mint preventív, illetve fizikai és mentális értelemben egyaránt egészségmegőrző tevékenység széles körű népszerűsítése, illetve ösztönzése.

- Az egészségtudatos magatartás fejlesztése már gyermekkortól.

Stratégiai irányok és célok a férfiakat fokozottan veszélyeztető tényezők tekintetében:

- A férfiak egyoldalú teljesítmény-, illetve munka-központú szemléletének megváltoztatása, a férfiak részvételének ösztönzése a gyermekgondozásban.

- Szervezett népegészségügyi szűréseken való részvételt ösztönző programok szervezése, továbbá az egyenlő hozzáférés biztosítása a hátrányos helyzetű férfiak részére.

- Az egészségtudatos magatartás fejlesztése már gyermekkortól.

Stratégiai irányok és célok mindkét nem tekintetében:

- A megelőzés gyakorlati megvalósítása és a szűrések szélesebb körre való kiterjesztése.

- A szűrővizsgálatok hatékonyságának növelése mindkét nem esetében.

- A szexuális felvilágosítás jelenlegi rendszerének felülvizsgálata, a létező rendszerek integrálása, új eszközök kialakítása.

- A fogamzásgátlás módjainak szélesebb körű megismertetése, eszközeinek elérhetőbbé tétele, a hátrányos helyzetűek részére ingyenes hozzáférés biztosítása - tekintettel a családi életre nevelés szempontjaira is.

- Az egyedülálló nyugdíjas nők és férfiak részére speciális támogató szolgálat kialakítása, az önkéntes munka és az önszorgató-kortárs-segítő csoportok bevonásával (szellemi fejlesztő program).

A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- 15-64 éves nők és férfiak foglalkoztatási rátái iskolai végzettségi csoportok szerint

- 15-64 éves nők és férfiak munkanélküliségi rátái iskolai végzettségi csoportok szerint

- egy éven túli munkanélküliek aránya a 15-64 éves nők és férfiak között

- gazdasági aktivitási ráták nemeként és településtípusonként

- a 12 éven aluli gyermekkel rendelkező és nem rendelkező 25-49 éves nők és férfiak foglalkoztatási rátái

- a roma nők foglalkoztatásban és képzésben való részvételének mutatói

- a migráns és menekült nők képzési és foglalkozási mutatói

- a nők és férfiak bruttó órakeresete közötti különbség százalékban

- a női vállalkozók száma

- az egészségben eltöltött életévek száma

- a beadott ingyenes védőoltások száma

- az egyes szűrővizsgálatokon megjelentek száma

- szervezett lakossági szűrések (emlő, méhnyak) részvételi aránya

- daganatos megbetegedések halálozási aránya (nő, férfi)

- az elvégzett szűrések száma

- a nem közfinanszírozott orvosok által végzett szűrővizsgálatok száma

- az abortuszok száma

- a regisztrált keretek között rendszeresen sportoló nők száma

2. A szakmai, a magán- és a családi élet fokozottabb összehangolásának támogatása

2.1 Elő kell segíteni a munka és a magánéleti kötelezettségek összehangolását a nők és férfiak számára egyaránt a munka világában

A nemi egyenlőtlenség feloldásához támogatni szükséges a férfiaknak és a nőknek egyenlő arányú részvételét a házimunka, a gyermekgondozás, a beteggondozás és az idősgondozás feladatainak ellátásában - ezek általában az otthoni fizetetlen munkák, vagy ha fizetnek érte, akkor a feketegazdaság keretébe tartoznak -, s a társadalomnak, az államnak, az oktatási rendszernek, a médiának az egyenlőtlenség feloldását segítenie kell. A munkaerő-piac átszervezésére tett javaslatok, amellyel, hogy elősegítik a család és karrier összeegyeztetését mindkét nem számára, jelentős munkahelyteremtő erővel is bírnak, több bölcsődei gondozói, óvónői, betegápolói állás, a helyettesi munkakörben pályakezdő fiatalok vagy 45 éven felüliek alkalmazása állami ösztönzéssel, rugalmas foglalkoztatási formák elterjesztése, részmunkaidővel kombinált gyes stb.

Stratégiai irányok és célok:

- A munka és a magánélet összehangolását elősegítő munkavégzési formák elterjesztése mindkét nem számára - részmunkaidő, távmunka, tandem-állás, rugalmas munkaidő, munkaidőbank -, az igénybevételüknek gátat szabó alacsony fizetés és magas járulékkerhek elhárítására vonatkozó javaslatok kidolgoztatása szakértők által.

2.2 Elő kell segíteni a munka és a magánéleti kötelezettségek összehangolását a nők és férfiak számára egyaránt a gyermekgondozási szabadság tekintetében

A gyermekgondozás időtartama alatt járó juttatások - TGYÁS, GYED, GYES, GYET - igénybevételével töltött idő és a munka hermetikus szétválasztását enyhíteni szükséges, - gyes alatti kapcsolattartás a munkahellyel, a fokozatos visszatérés lehetősége, helyettesi rendszer bevezetése, rugalmas gyermekellátó intézmények -, a férfiakat pedig ösztönözni kell arra, hogy a gyermek kiskorában ők is maradjanak otthon velük egy időre, mivel a korai kötődésnek ebben az időszakában rögzülnek a társadalmi nemi szerepek egy családban. Mivel azonban ezek a döntések a családok belügyeibe tartoznak, és a magyar társadalomban mélyen rögzült az otthonáról gondoskodó anya és a kenyérkereső apa képe, minden változtatás csak megfelelő előkészítés után, kellő körültekintéssel vezethető be.

Stratégiai irányok és célok:

- A gyermekgondozási díj rendszerének a családi felelősségek jobb megosztása érdekében történő átgondolása.

- A gyessel kombinált részmunkaidő rendszerszerű továbbfejlesztése.

2.3 Elő kell segíteni a munka és a magánéleti kötelezettségek összehangolását a nők és férfiak számára egyaránt, a gondozási feladatok állami és munkaadói átvállalásával

A gyermekgondozási ellátás helyhiánnyal küzd, sok szülőpár kényszerűségből tartja fenn a hagyományos nemi szerepeket racionális, gazdasági megfontolások miatt.

Stratégiai irányok és célok:

- A bölcsődei és az óvodai férőhelyek jelentős növelése központi költségvetésből, és a fenntartásuk forrásainak biztosítása.

- Ösztönözni kell a munkahelyi/vállalati bölcsődék és óvodák újraindítását.

- A javítani kell a gyermekintézmények területi elosztását, alapvetően állami bölcsődék (újra)indításával, kiegészítésként családi napközik, házi gyerekfelügyeleti rendszer kiépítésével.

- Meg kell teremteni a lehetőségét annak, hogy a Biztos Kezdet Program hatásvizsgálata után a kidolgozott innovációk terjesztése széles körben megtörténjen.

- A „Legyen jobb a gyermekeknek!” 2007-2032 Nemzeti Stratégia kidolgozott innovációinak felhasználása és terjesztése.

- Az új fejlesztéseknél, lakóparkok, lakótelepek, családi házas telekkimérések esetén a vállalkozót az önkormányzattal együttműködve, még a tervek beadása idején előtanulmány készítésére kell ösztönözni, hogy felmérje a beköltöző családokban várható gyermeklétszámot. Infrastrukturális alapszolgáltatásként kell beterveznie (illetve a már meglévőket bővítve) gyermekorvosi rendelőt, bölcsődét, óvodát, s igény szerint általános iskolát, mivel ezek a - gyakran agglomerációs - lakórészek nagy számban vonzzák a kisgyermekes családokat, és a befogadó falu, város, vagy városrész gyakran nem bővíti gyermekellátó intézményeinek kapacitását, így nincs felkészülve a hamarosan megjelenő igényekre.

- Meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy hogyan lehet a háztartási és gondozási szolgáltatásokat - takarítás, vasalás, betegvigyázás, gyermekmegőrzés, idősapolás, kerti munkák, családi napközi szolgáltatás stb. - végzőket fokozatosan és választhatóan az eddigieknél kedvezőbb módon juttatásban részesíteni.

- Az állami idősgondozói kapacitásokat, a házi betegápolásban alkalmazottak számát bővíteni szükséges.

2.4 Elő kell segíteni a munka és a magánéleti kötelezettségek összehangolását a nők és férfiak számára egyaránt a nemi sztereotípiamentes oktatással, különös hangsúllyal a gyermekgondozási, háztartási feladatok ellátására

Stratégiai irányok és célok:

- Az oktatásban nagy hangsúlyt kell helyezni a nemi sztereotípiamentes nevelésre, különösen a gondozási és háztartási feladatokat illetően. A csecsemőgondozás, gyermeknevelés, idősgondozás, betegápolás, háztartási ismeretek, főzés, varrás, háztartási szerelés, barkácsolás stb. oktatásának fokozatos bevezetése nemtől függetlenül mindenkinek - játékos formában már óvodás korban. Ehhez megfelelő tananyag-csomag kidolgozása.

- A várandós állapot idejében legalább trimeszterenként egyszer a védőnői konzultáción az együtt élő apa is vegyen részt annak érdekében, hogy az apa is felkészüljön arra, hogyan lehet részt venni a csecsemőgondozásban, hogyan változik meg a munkamegosztás a gyermek megérkezésekor stb.

2.5 Elő kell segíteni a munka és a magánéleti kötelezettségek összehangolását a nők és férfiak számára egyaránt, gyermekbarát környezet kialakításával

A gyermekek életkorukból adódó igényei láthatók legyenek a köztereken, ezért meg kell könnyíteni a gyermekek számára a közterek használatát - gyermekbarát közterek, építmények, városok, intézmények és szolgáltatóipar -, hogy ne csak az anya magánügye legyen a kicsikkel való törődés, hanem az egész társadalomé.

Stratégiai irányok és célok:

- A gyermekbarát megoldások elterjesztése építészeti és belsőépítészeti megoldásokkal, - rámpa, pelenkázó mindkét nem mosdójában, vagy a közös előtérben, szoptatóhelyiség, gyereksarok, etetőszék, játszósarok, mosdóhoz gyermekfellépő stb. - gyermekbarát szolgáltatások alkalmazása közintézményekben, ajánlások üzletek, hotelek, könyvtárak, tömegközlekedési vállalatok, benzinkutak, éttermek stb. számára.

- A Családbarát Munkahely Díj mintájára megpályázható állami díj bevezetése gyermekbarát intézmények, üzletek számára.

A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- bölcsődei és óvodai férőhelyek száma, ezek területi elosztása
- atipikus munkavégzési formákban dolgozó nők és férfiak száma és aránya
- gyest, családi gyedet, részmunkaidővel kombinált gyest, gyermek után járó betegszabadságot igénybe vevő nők és férfiak száma
- nemi bontású statisztika az otthon és a munkahelyen teljesített munkaórák számáról
- betegápolásban, idősgondozásban dolgozó önkormányzati házi betegápolók száma
- ápolást nyújtó intézményi helyek száma
- a családdal a betegápolási szolgáltatás biztosításában együttműködő önkormányzatok száma
- a Gyermekbarát Díjat elnyert intézmények, üzletek száma

3. A férfi-női részvétel aránytalanságai csökkentésének támogatása a politikai és gazdasági döntéshozatalban, valamint a tudomány területén

3.1 Az egyenlő arányú férfi-női részvétel támogatása a politikai döntéshozatalban

Stratégiai irányok és célok:

- Intézményi átalakító reformok megtervezésével meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a nők politikai döntéshozatali hátrányai felszámolhatók legyenek

- Megvizsgálni annak a lehetőségét, hogy a nők politikai döntéshozatalban történő arányosabb képviselése milyen módon biztosítható.

3.2 Az egyenlő arányú férfi-női részvétel támogatása a gazdasági döntéshozatalban

Stratégiai irányok és célok:

- A nők vezető pozícióban elfoglalt helyét mind az állami, mind a magánszektorban az esélyegyenlőségi tervek szerepének hangsúlyosabbá tételével az időszak végére úgy szükséges növelni, hogy a kiinduló állapothoz képest az 1/3-dal magasabb legyen, és/vagy egyik nem aránya se legyen 40% alatt. A gazdasági döntésekben és általában a munka világában megmutatkozó nemi szegregáció orvoslásának egyik útja lehet, ha ezen a területen is biztosítjuk a nők megfelelő arányú részvételét.

3.3 Az egyenlő arányú férfi-női részvétel támogatása a tudomány területén

Stratégiai irányok és célok:

- Az elkövetkezendő időszakban valamennyi Európai Unió forrásból támogatott kutatási, fejlesztési és innovációs projekteken kapjon prioritást a társadalmi nem kérdése, mint a kutatás tárgya, valamint a gender szemlélet és módszertan jelenjék meg a kutatásokban alkalmazott módszerek között. A pályázatok kiírása és elbírálása során kiemelt szempontként jelenjen meg a gender aspektus meglétének kritériuma.

- A női hátrányok felszámolása az oktatási és kutatási intézményekben. A gender szempontú kutatásokkal más, új, innovatív megközelítések jelenhetnek meg. Új szempontok alapján bizonyíthatóan új tudományos eredmények is várhatóak. Ennek feltételeként ösztönözni szükséges a kutatási pályázatokban és a nők tudományos pályáján meglévő előmeneteli akadályok megszüntetését.

3.4 A Kormány tudatos, folyamatos, jól felépített előkészítő munkája és kampánya a társadalmi tudatformálásban a fenti stratégiai irányok és célok megvalósítása érdekében

Stratégiai irányok és célok:

- Folyamatos kampány könyvek, tájékoztató anyagok kiadásának, terjesztésének ösztönzése társadalmi célú hirdetések segítségével is, mivel a kormányzati-politikai erők elkötelezettsége nélkül nem remélhető a társadalmi és politikai reform.

- A gender tudatosság és a társadalom értékvtáltásának ösztönzése.

A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- a nők száma és aránya a politikai döntéshozatalban

- a nők száma és aránya a gazdasági döntéshozatalban

- a nők száma és aránya a tudomány egyes szintjein és területein

4. Az erőszak elleni hatékony fellépéshez, a megelőzéshez szükséges intézkedések megtétele - A nők ellen elkövetett erőszak minden formájának felszámolása, sürgős fellépés a nők és férfiak, lányok és fiúk testi és érzelmi integritáshoz való alapvető jogának megsértése ellen

4.1 Az áldozatok védelmét és az elkövetők felelősségre vonását szolgáló általános jogi és infrastrukturális keret kialakítása

Magyarországon a családon belüli erőszak megelőzése, valamint az áldozattá válás megelőzése, az áldozatsegítés, az áldozat kompenzációja területén a Társadalmi Bünmegelőzés Nemzeti Stratégiájáról szóló 115/2003. (X. 28.) OGY határozatnak köszönhetően átfogó és hosszú távú bünmegelőzési program valósult/valósul meg. Ugyanakkor a nők elleni erőszak különféle fajtáinak megelőzése és felszámolása, és a kérdés stratégiai megközelítése terén Magyarországnak további lépéseket kell tennie. Ennek megfelelően az alábbi intézkedések azt hivatottak elősegíteni, hogy fokozatosan létrejöjjön a nők elleni erőszak, mint a nemi alapú erőszak minden formáját megragadni képes, a nők integritásának megsértését, mint emberi jogi jogsértést meghatározó és szankcionáló jogi keret és az áldozatok speciális igényeinek megfelelő intézményrendszer. A nők elleni erőszakra vonatkozó átfogó Stratégia emberi jogi jogsértésként kezeli az elfogadott nemzetközi meghatározás szerint nemi alapú erőszaknak (gender-based violence) tekintett különféle erőszakfajtákat, melyekkel szemben részben általános, részben speciális intézkedésekkel tervez fellépni. A tervezett stratégiai irányok és célok meghatározása során alapelv a már ismertetett emberi jogi megközelítés alkalmazása. Ennek értelmében a nők elleni erőszak fajtái - különösen ismerős által elkövetett visszatérő erőszak - nem konfliktusnak, veszekedésnek vagy életvezetési nehézségnek minősülnek, hanem emberi jogi jogsértésnek, amelyek ellen az állam azonnali és hatékony beavatkozással védi állampolgárait, felelősségre vonja az elkövetőket, valamint gondoskodik az áldozatok reviktimizációjának elkerüléséről és az erőszak hosszú távú megelőzéséről.

Stratégiai irányok és célok:

- A 45/2003. (IV.16.) OGY határozat II. a) pontjában körülírt egységes, az emberi jogi szemléletmód szerinti szakmai protokollok megalkotása valamennyi, a nők elleni erőszak kezelésében szerephez jutó szakma számára. A Rendőrség szakmai protokollját e tárgykörben a 32/2007. (OT. 26.) ORFK utasítás tartalmazza, a jogalkalmazásban működő egyéb szakmák, valamint az egészségügyi és a pszicho-szociális szakmák számára is ezen utasításhoz hasonlóan szükséges a szakmai protokoll megalkotása.

- Attitűdformáló és a nők elleni erőszak során elkövetett emberi jogi jogsértések felismerését és elismerését fejlesztő ismereteket közvetítő képzési programok kidolgozása, továbbfejlesztése és megvalósítása a jogalkalmazók számára, hasonlóképpen az Igazságügyi Hivatal által a pártfogó felügyelőknek és áldozatsegítő munkatársaknak nyújtott, egyéb rendszeres képzésekhez, az érintett szakemberek számára.

- Speciális, a nők elleni erőszakkal, mint emberi jogi jogsértéssel foglalkozó, telefonos és személyes tanácsadást nyújtó segélyszolgálatok felállítása, megerősítése az erőszak különféle formáinak áldozatává vált nők számára.

- Az egészségügyi, oktatási és szociális intézmények bevonása a nők elleni erőszak feltárásába, kezelésébe és megelőzésébe.

- A nők elleni erőszakra és az emberi jogokra vonatkozó speciális tudásanyagot átadó képzések bevezetése az iskolai oktatásban, a közép- és felsőoktatási intézményekben.

- Ismeretterjesztő kiadványok, kézikönyv kiadása a nők jogaira vonatkozó hazai és európai jogszabályokról, kiadványsorozat készítése a jogok érvényesítéséhez szükséges gyakorlati tudnivalókról.

- A nők elleni erőszak minden típusának körében regisztrált cselekményekre vonatkozó, nemekre, cselekménytípusokra bontott, valamint az elkövető és az áldozat közötti kapcsolatra kiterjedő statisztikai adatgyűjtés fejlesztése, a jelenleg rendelkezésre álló adatbázisok (Netsaru, ENYUBS, OITH) kompatibilitásának biztosítása, az adatgyűjtés szempontjainak protokoll alapján történő egységesítése és ennek nyilvánosságra hozatala, a statisztikai adatoknak az interneten könnyen kereshető és hozzáférhető adatbázisban való közzététele évente. A bünyügyi személyes adatok statisztikai célú kezelése során a különleges adatok kezelésére vonatkozó követelményekre is figyelemmel kell lenni a jogalkotási feltételek megvizsgálása során.

- A fenti intézkedéseknek a témával régóta foglalkozó és az áldozatokkal való foglalkozás terén tapasztalatokkal rendelkező civil szervezetekkel együttműködésben történő megvalósítása.

- A célok megvalósulásának rendszeres ellenőrzése, monitorozása a megvalósulás ütemének figyelemmel kísérése, illetve a mindenkorl részfeladatok kijelölése érdekében.

4.2 Nők elleni családon belüli erőszak

Mind a külföldi, mind a magyar adatok azt mutatják, hogy minden ötödik nő él vagy élt valaha olyan kapcsolatban, ahol partnere rendszeresen testileg bántalmazta őt. Ezek az adatok kizárólag a fizikai erőszakot elszenvedőket foglalják magukban, de tudjuk, hogy a folyamatos lelki erőszakban élő nők száma ennél jóval magasabb. Magyarországon a rendőrség statisztikája szerint, a családon belüli erőszak hetente legalább egy nő és havonta legalább egy gyerek életét követeli. Összesen évente 200 körül van a családon belüli erőszak körében meghalt emberek száma. A nők és gyerekek ellen elkövetett erőszak azonban az esetek nagy részében nem jelent emberölést. Az áldozatok által inkább „választott” öngyilkosság, az életveszélyes testi sérülések, a kiesett munkanapok, a gyógyszeres és pszichiátriai kezelések és a lelki sérülések évente nők és gyerekeik százezreinek életét teszik tönkre.

Magyarországon a büntetőeljárás során alkalmazható távoltartás volt az egyetlen olyan jogi eszköz, amelyet kifejezetten az erőszak e fajtájának szankcionálására hoztak létre egészen 2009. október 1-ig. Megjegyzendő, hogy a büntetőeljárásról szóló törvényben szereplő távoltartást Magyarországon a vonatkozó szabályozás hatálybalépését követő két évben összesen 141 esetben rendelt el a bíróság, míg pl. a 8,3 milliós Ausztriában az ottani törvény hatálybalépésének (1997. május 1.) második évében, 1998-ban a rendőrség és a csendőrség összesen 2600 távoltartási határozatot adott ki.

2009. október 1. óta hatályos a 2009. évi LXXII. törvény, amely a távoltartás külön ilyen esetekre specializált változatát vezeti be és szabályozza részletesen. Többek között a törvény 1. §-a meghatározza a családon belüli erőszak fogalmát. Jelenleg még nem állnak rendelkezésre statisztikák az új törvény érvényesülésével kapcsolatban.

A korábbi egyeztetésen részt vevő minisztériumok, a büntetőeljárás távoltartás kidolgozása során több alkalommal is kísérletet tettek egy önálló családon belüli erőszak tényállás megfogalmazására. Ezt az igényt a civil szervezetek is rendszeresen felvetik jelezve, hogy a köztársasági elnök sem zárta ki ennek lehetőségét egy, a 2009. évi LXXII. törvény alkotmányossági felülvizsgálati indítványában.

A legfőbb probléma, hogy a családon belüli erőszak számos olyan fogalommal rendelkezik, amellyel a jelenlegi büntetőjogi dogmatika nem tud mit kezdeni (pl.: párkapcsolat). Előrelépést a témában csak úgy lehetne elérni, hogy ezen jogilag megfoghatatlan fogalmakat a megfelelő jogágakban pontosan meg lennének határozva. Csak ezután kezdődhet el a büntetőjogi implementálásuk.

A Btk.-ban és a szabálysértésekről szóló törvényben jelenleg közel harminc olyan tényállás található, amelyek a fizikai, a pszichikai, a szexuális abúzust, valamint az elhanyagolást foglalják magukba, és amelyek a családon belüli emberileg és jogilag elítélhető cselekményeket teljes körűen felölelik. Kormányzati és társadalmi egyeztetést szükséges kezdeményezni arról, hogy melyek azok bűncselekményi tényállások, amelyeknél egy minősített esettel átfogóbban lehetne kezelni a családon belüli erőszak problémáját.

Eljárásjogi szempontból említésre méltó, hogy a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyek ex lege soron kívül kell eljárni, és a többi esetben is ez kérelmezhető, azonban a működésének hatékonyságát meg kell vizsgálni, és ha szükséges, intézkedéseket kell hozni a hatékonyság növelése érdekében.

Stratégiai irányok és célok:

- A családon belüli erőszak, valamint a kapcsolódó fogalmak pontos meghatározása, nemzetközi definíciók alapján, a megfelelő jogágban.

- A pontos fogalmi meghatározások ismeretében annak vizsgálata, hogy szükséges-e akár a Btk.-ban, akár a szabálysértésekről szóló törvény módosítása.

- A nemek szerint bontott kriminálstatisztikai adatgyűjtés bővítése az alkalmazott szankciókra vonatkozó kvantitatív adatokkal (annak kimutatása, hogy pontosan milyen büntetéssel végződtek az ügyek) - elsősorban a jogszabály alapján a büntetőbíróságok által a bűnügyi nyilvántartó szerv felé teljesített adatszolgáltatás szakmai tartalmának továbbfejlesztése, valamint a bűnügyi nyilvántartó szerv által nyilvántartott szankcionálási adatok statisztikai célú felhasználása lehetőségének megteremtése által, ideértve az esetleg szükségessé váló jogalkotási és informatikai fejlesztési feltételek megteremtésének a megvizsgálását is. A bűnügyi személyes adatok statisztikai célú kezelése során a különleges adatok kezelésére vonatkozó követelményekre is figyelemmel kell lenni a jogalkotási feltételek megvizsgálása során.

- Az ügyek lemorzsolódására („attríció”) vonatkozó rendszeres szakmai felmérések szervezése, célorientált kutatások támogatása.

- A családon belüli erőszak áldozataival foglalkozó állami és civil áldozatvédelmi szolgáltatások személyi és intézményi kapacitásának növelése, a civil szervezetek által kidolgozott és alkalmazott integrált ügyféllátás bevezetése az áldozatokat ellátó állami szolgáltatóknál, a segítségnyújtás fejlesztése, a már meglévő krízisközpontok szolgáltatásainak kiegészítése többek között az elektronikus segítségnyújtás módszerének alkalmazásával.

- Annak biztosítása, hogy az elkövetőkkel történő foglalkozás - elterelés az erőszakos magatartástól - ne vonjon el emberi és anyagi erőforrásokat az áldozatoktól.

- A bántalmazó magatartás, bántalmazó viselkedésségek felismerésére kidolgozott képzések beépítése az iskolai képzésbe és a szakemberek oktatásába, mint a családon belüli erőszak elleni speciális megelőző intézkedés.

- A tömegtájékoztatás eszközeinek bevonása a párkapcsolati erőszakkal kapcsolatos sztereotípiáknak, a párkapcsolati erőszak romantikus beállításának felszámolásához, felvilágosító és köztudatformáló kampányok meghirdetése, oktatási anyagok terjesztése, pályázatok kiírása.

4.3 Szexuális zaklatás

A szexuális zaklatás fogalma jelenleg nincs pontosan meghatározva, ezek az esetek jellemzően nem kerülnek jogi fórumok elé. Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrző hatóság - saját honlapja tanúsága szerint - sem 2007-ben, sem 2008-ban egyetlen, szexuális zaklatást panaszoló ügye sem volt. Nyilvánvaló, hogy ezen eseteket kellemetlen feltárni. Európai Unió felmérések szerint a nők legalább 30-50 százaléka szenved el munkahelyi szexuális zaklatást. Bár Magyarországon semmilyen reprezentatív felmérés nem áll rendelkezésre a szexuális zaklatásról, alappal feltételezhető, hogy hazánkban az EU átlagához képest, ez az arány bizonyosan nem kisebb.

Stratégiai irányok és célok:

- Az ügyek számára, alakulására vonatkozó statisztikai adatok feltárása, az adatok nyilvánosságának folyamatos biztosítása, kutatások, reprezentatív és kvalitatív felmérések rendszeres időközönkénti végzése.

- A témával kapcsolatos fogalmak pontos jogszabályi meghatározása.

- Az Európai Bizottság által 2007-ben a tagországok az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrző hatóságai számára, a nemi alapú diszkrimináció fokozottabb szankcionálásának elősegítésére létrehozott munkacsoport Magyarországra vonatkozó tevékenységének, és a tevékenység eredményének nyilvánosságra hozása, átláthatóságának biztosítása.

- Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrző hatóság dolgozói, döntéshozói, valamint a munkaügyi bírók gender-szemléletű képzésének folyamatos biztosítása.

- A munkáltatók számára mintaként használható, a részletes panasztételi mechanizmusra is kiterjedő Magatartási Szabályzat kidolgozása, és a Szabályzat alkalmazásának kötelezővé tétele legalább azon munkáltatók számára, amelyek esélyegyenlőségi tervek elfogadására kötelezettek.

- Felvilágosító, ismeretterjesztő kampányok folytatása a nagyközönség, illetve kifejezetten a munkavállalók és a munkáltatók számára.

4.4 Zaklatás

A Btk. módosításával 2008. január 1-én hatályba lépett egy új, zaklatás elnevezésű tényállás. Eszerint, aki abból a célból, hogy más megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetőleg mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, rendszeresen vagy tartósan más háborgat, így különösen mással, annak akarata ellenére telekommunikációs eszköz útján vagy személyesen rendszeresen kapcsolatot teremteni törekszik, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. A 176/A. § (2) bekezdése szerint ugyanis, aki félelemkeltés céljából más vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy annak a látszatnak a keltésére törekszik, hogy a sértett vagy hozzátartozója életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy veszélyeztető esemény következik be, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő. A zaklatás az erőszakos cselekményeket megelőző, illetve azt a szintet el nem érő helyzeteket kívánja szankcionálni.

Az új tényállással kapcsolatban még nem áll rendelkezésre komoly gyakorlati tapasztalat, de a jogalkotó szándéka arra irányult, hogy megpróbálja lefedni a zaklatás számos formáját. Szükséges az elkövetkező időkben a zaklatás tényállásának felülvizsgálata a gyakorlati tapasztalatok tükrében.

Lényeges annak feltárása, hogy a mintegy kétéves jogalkalmazói gyakorlat során milyen problémák, hiányosságok merültek fel a tényállással kapcsolatban. A vizsgálat függvényében kell sort keríteni esetleges jogszabály-módosításokra.

Stratégiai irányok és célok:

- A Btk.-ban szereplő zaklatásról szóló rendelkezés körültekintő felülvizsgálata és az eredmény függvényében a szükséges módosítások elvégzése.

- A rendőrök, egyéb jogalkalmazók, illetve a segítő szakmák dolgozóinak képzése a zaklatással, annak az áldozatra gyakorolt hatásaival, a cselekmény súlyosságával kapcsolatban, különös figyelemmel a fenyegető zaklatás idejében történő felismerésének megelőző funkciójára.

- Statisztikai adatok gyűjtése reprezentatív és kvalitatív felmérések, valamint a Btk. zaklatás tényállása alapján indult eljárások útján, az eljárások sorsának alakulását is beleértve.

4.5 A szexuális önrendelkezés

A nők és gyermekek által megélt erőszak jelentős része a szexuális önrendelkezés megsértéséből ered. A nemi erőszak, gyerekekkel szembeni szexuális visszaélés vagy erőszak, a prostitúció, a pornográfia, valamint az ezekhez szorosan kapcsolódó nő- és gyermekkereskedelem megszüntetésének és megelőzésének egyik akadálya az a jogi szemléletmód, mely e sérelmeket nem az önrendelkezés megsértésnek, hanem „erkölcsi” - a nők erkölceit elrontó - kérdésnek tekinti. A Btk. olyan tényállásokat tartalmaz, mint a „szemérem elleni erőszak”, „vérfertőzés”, és a szexuális önrendelkezés elleni bűncselekményeket magában foglaló fejezet neve is „nemi erkölcs elleni bűncselekmények” maradt. Az emberi jogi megközelítésre való váltás itt is elengedhetetlen a hatékony fellépéshez.

Civil szervezetek több kutatásban kimutatták a szexuális önrendelkezés körébe tartozó jogsértésekkel szemben az előítéletességet, az áldozathibáztatást, és az elkövetők felelősségének kisebbítését, vagy teljes elmosását a társadalom, a jogalkalmazók, a szakértők és a sajtó részéről.

Miközben a nemi erőszakot, illetve szexuális abúzust elszenvedő nők és gyerekek száma évente több tízezerre rúg, az életük során legalább egyszer nemi erőszakot elszenvedett nők és lányok aránya 29%. Ugyanakkor a rendőrség által regisztrált erőszakos közönségek száma pl. 2003-2007 között mintegy 250 eset évente. Az elítélések, valamint a reprezentatív minta alapján megbecsülhető elkövetések számaránya alapján egy 2000-ben készült elemzés a büntetlenül maradt nemi erőszakot elkövetők számát 98,92%-ra tette. Azok a lányok és nők, akiket megerőszakoltak, arra számíthatnak, hogy nem hisznek nekik és stigmatizálják őket. Magyarországon sokkal kevesebb a szexuális bűncselekmény miatti feljelentés, mint más európai országokban, ugyanakkor az egyik legmagasabb az elmarasztaló ítéletek aránya, ami arra utal, hogy kizárólag a gyakorlatilag már a rendőrségi feljelentéskor „eleve bizonyítottaknak” tekintett ügyek kerülnek bíróságok elé. A CEDAW Bizottság korábbi két állami időszaki jelentés nyomán kiadott ajánlása ellenére a gyakorlat továbbra is megköveteli, hogy az áldozatnak bizonyítania kell a fizikai ellenállást ahhoz, hogy az ellene elkövetett szexuális visszaélés bűncselekménynek minősüljön.

A gyermekek ellen elkövetett szexuális abúzus látenciáját magyar szakértők 24-szeresre becsülik, azaz csak minden 24. esetre derül fény. A szexuális önrendelkezés megsértésének többi fajtájáról még ennyi megbízható adattal sem rendelkezünk. Mindezek fényében megállapítható, hogy a szexuális önrendelkezés megsértésének eseteire a magyar jog és társadalom jelenleg még nem képes a legmegfelelőbb választ megadni.

Stratégiai irányok és célok:

- A statisztikai adatgyűjtés szélesítése, országos reprezentatív kutatások folytatása, az ügyek alakulásának nyomon követése, és az adatok hozzáféréseinek biztosítása a hatóságok által vezetett nyilvántartásokban és adatbázisokban, továbbá az ilyen adatgyűjtésre irányuló kutatások támogatása független szervezetek/kutatók részére - különös tekintettel arra a tényre, hogy a szexuális abúzusok látenciája kiemelkedően magas.

- Az alap- és középfokú oktatási intézmények tanulóit érintő, a szexuális kultúrával és magatartással kapcsolatos széles körű, objektív ismeretek átadását, a felnőtt életre és a felelős, örömteli párkapcsolatokra történő felkészítést célzó fejlesztések támogatása. A szexuális önrendelkezés jogának érvényesülését szolgáló szexuális és mentálhigiénés felvilágosító programok megvalósításának ösztönzése.

- A szexuális erőszak különféle fajtájával foglalkozó speciális hatósági egységek létrehozása különösen, de nem kizárólag a nyomozó hatóságoknál, a bíróságoknál, valamint az egészségügyben, ezek dolgozóinak speciális, a nők elleni erőszak jellemzőire, a nők emberi jogainak nemzetközi meghatározására, az elkövetők és áldozatok felismerésére és a velük való foglalkozás speciális ismeretire kiterjedő képzése.

- A szexuális erőszakkal kapcsolatos ügyekben eljáró különböző hatóságok tevékenységére vonatkozó protokollok kidolgozása.

- A szexuális erőszak, illetve a szexuális visszaélések áldozatait integrált módon ellátó szolgáltatások létrehozása az Európa Tanács ajánlásainak figyelembevételével.

- Az áldozatvédelemben már ismert és a nemzetközi tapasztalatokban bevált speciális technikai felszerelések alkalmazása (zárt láncú televíziós rendszeren történő kihallgatás; a kihallgatás, tanúvallomás hanganyagon, videón történő rögzítése stb.), az eljárás során az áldozat védelmében, különösen a többszöri tanúvallomás-tételi kötelezettség által tipikusan okozott reviktimizáció elkerülése érdekében.

4.6 Prostitúció, emberkereskedelem és pornográfia

Mind a prostitúció, mind az emberkereskedelem területén viszonylag új jogszabályok vannak érvényben Magyarországon. Mivel azonban e jogszabályokat társadalmi valóság mélyebb ismerete nélkül módosították, az a furcsa helyzet állt elő, hogy e két kérdéskört a magyar jogszabályok egymástól teljesen függetlenül kezelik. A prostitúcióra vonatkozó szabályozást 1993-ban - figyelembe véve az akkor már közel negyven éve érvényben lévő ún. New Yorki Egyezmény rendelkezéseit - módosították. Kiiktatták a prostituált személy büntethetőségét. Erre a változtatásra azonban úgy került sor, hogy a prostitúcióval összefüggésben megfogalmazott többi bűncselekmény leírását, valamint értelmezését nem módosították. Az üzletszerű kéjteljes tényállása hatályon kívül helyezésre került ugyan, ám a prostitúció többi szereplője - a bordélyfenntartók, kerítők, futtatók - meghatározása nem változott meg. Ők a törvény szerint csak elősegítik, esetleg kihasználják a prostitúciót, de azt az értelmező rendelkezés szerint továbbra is a most már nem büntetendő prostituált követi el. A Btk. 2007-es módosítása nyomán büntethetővé vált a kiskorú prostituált szolgáltatásait igénybe venni kívánó személy. Minthogy azonban a magyar állam továbbra is következetesen úgy vélekedik, hogy a prostitúcióban mégiscsak a prostituált a főszereplő, egy szabálysértési tényállással - az 1999-ben hatályba lépett szervezett bűnözés elleni törvény keretei között - valójában visszahelyezte a magyar jogba a prostituált büntethetőségét.

A törvény türelmi zónákat ír elő, ahol az utcai prostituált találkozhat a szolgáltatásait igénybe venni kívánó személlyel, s védett zónákat, ahol nem. A zónák kijelölése a törvény értelmében az önkormányzatok feladata, de azok mostanáig nem jelöltek ki ilyeneket. A rendőri eljárásoktól féltő utcai prostituáltak lakásokba, illegális bordélyokba húzódtak vissza, s ezt elősegítette az Internet és a mobiltelefon elterjedése.

A prostitúció valódi működtetőivel szemben ritkán lép fel a rendőrség, az utóbbi években 100-200 esetben folyt eljárás, a látencia ezen a területen legalább százszoros lehet.

Emberkereskedelem címén évente mindössze 20-40 esetet regisztrálnak a bűnügyi statisztikák. A jogalkalmazók szerint nehéz ezeket az eseteket felderíteni. Az eljárás során bizonyítani kell ugyanis, hogy az emberrel folytatott kereskedelem aktusa megtörtént. Ezt a tényt azonban, mivel a sértett tanúk többnyire megfélemlített nők és lányok, igen nehéz bizonyítani.

Az emberkereskedelem áldozatainak számára egy biztonságos menedékhely (shelter) működik, amelyet egy civil szervezet üzemeltet. Biztonsági okokból kizárólag az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat, illetve a rendőrség közvetíthet oda jelentkezőket. 2005-ben a shelter céljára biztosított négy épületből kettőt be kellett zárni, mivel túl kevés kérelmező jelentkezett, s azok is viszonylag rövid ideig vették igénybe a szolgáltatásokat.

A pornográfia jellegzetessége az erőszakos szex népszerűsítése. A pornográfia a nőt (általában a nőt, s emellett a gyermeket) mint kiszolgáltatott szextárgyat ábrázolja. Az Amerikai Pszichológiai Társaság közelmúltban kiadott jelentése kimutatta, hogy a női test szexuális tárgyként történő ábrázolása (pornófelvételek) a fiatal lányok testükkel kapcsolatos önbizalomhiányához, depresszióhoz, valamint táplálkozási rendellenességekhez vezet, továbbá a fiatalok egészséges nemi fejlődését is akadályozza (<http://www.apa.org/releases/sexualization.html>).

Stratégiai irányok és célok:

- Szociológiai, pszichológiai, egészségügyi, gazdasági és kriminológiai - a bűnszervezetekre vonatkozó - kutatások, valamint felvilágosító tevékenység folytatása a prostitúció, mint társadalmi jelenség megszüntetésének igényével és céljából.

- Tekintettel arra, hogy a pornográfia elfogadtatására és népszerűsítésére - szalonképpessé tételére - hatalmas anyagi apparátus áll rendelkezésre, a tipikusan az abban szereplő lányok és nők tömegeinek rendkívüli mértékű anyagi kizsákmányolása révén, elsősorban a felvilágosítás, a köztudatformálás, a pornográfia szokásos és valótlan „romantikus” ábrázolását ellensúlyozó tájékoztatás megkezdése és fenntartása.

- A migráns, illetve nemzetközi védelemben részesített nők áldozattá válásának megelőzése, hiszen kiszolgáltatott helyzetükből adódóan könnyebben válnak a prostitúció és az emberkereskedelem áldozatává.

A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- a nők elleni erőszak bármely formáját a nők önrendelkezési jogának, emberi jogainak sérelmeként értelmező jogszabályváltozások száma és iránya

- a nők elleni erőszak körében elkövetett bejelentett, regisztrált, kivizsgált és szankcionált bűncselekmények száma

- az elrendelt büntetőeljárási kényszerintézkedések száma, jellege, hossza, a regisztrált bűncselekmények arányában, az elkövetőkre kiszabott szankciók jellege, mértéke, hossza

- az állami és civil szféra által nyújtott szolgáltatások számának alakulása, speciális - telefonos és személyes - krízisszolgálatok, segélyvonalak, jogsegélyszolgálatok, integrált ellátást nyújtó szolgálatok száma és finanszírozási forrása

- a meglévő és létrehozandó krízisközpontok hálózatainak adatai, áldozatok, segítségkérések számának alakulása, a nyújtott segítség természete, az utánkövetés eredményei stb.

- képzésekben résztvevők száma képzésmódok, képzési napok, témák, képzők szerint

- az ellátottak elégedettségi mutatói független felmérések alapján

- az emberi jogi szemléletmódnak megfelelő felvilágosító és oktatási anyagok címtettjeinek száma

- a témáért felelős állami szervek, valamint a nők elleni erőszakkal foglalkozó emberi jogi civil szervezetek anyagi és emberi erőforrásainak változása, a célcsoport közvetlen ellátására jutó, illetve a célcsoport segítésére nyújtott összeg mértéke és annak változása

- az egységes szakmai protokollok száma az egyes témákban

- a nők elleni erőszak nemzetgazdasági és egyéni anyagi következményeit feltáró kutatások száma

- a családon belüli erőszak körébe vonható bűncselekmények áldozatainak száma nemi és életkori bontásban

- az írott és elektronikus sajtóban megjelenő, sztereotípiákat mellőző híradások, tájékoztató, ismeretterjesztő cikkek, anyagok száma

- a sztereotípiáktól, a nők számára bármely módon megalázó, az áldozatokat hibáztató ábrázolástól mentes ismeretterjesztő, felvilágosító, köztudatformáló kampányok száma

- az előítélet-mentes oktatási anyagokat alkalmazó alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézmények száma

- az egészségügyi és a segítő szolgáltatásokban megjelenő ráfordítások összege

- a férfiaknak a nők elleni erőszak megszüntetésében való felelősségét kimondó kampányok száma

- a férfiakat megcélzó, a nők erőszaktól való védelmét előtérbe helyező szolgáltatások száma

- a férfiak számára nyújtott szolgáltatások költségeinek aránya az áldozatoknak nyújtott szolgáltatások, illetve az áldozatok védelmét szolgáló intézkedések költségeinek arányában, ahol ez az arány nem haladja meg a 10%-ot

- a mutatók mindegyikénél különös figyelmet kell szentelni a többszörös diszkrimináció áldozataivá váló nőkre

5. A nemekhez kötődő sztereotípiák viaszorításának támogatása

5.1 A nemekhez kötődő sztereotípiák felszámolása az oktatásban

Stratégiai irányok és célok:

- A Nemzeti Alaptanterv tartalmának rendszeres revíziója oly módon, hogy azokban tanulói szükségletként, pedagógiai értékként jelenjen meg a sztereotípiamentes társadalmi nemi identitás, valamint a társadalmi esélyegyenlőséget biztosító kompetenciák.

- Olyan továbbképző rendszerek kidolgozásának elősegítése, amelyek érintik az oktatásban résztvevő szakmák mindegyikét: az oktatásirányítókat, a közoktatási szakértőket, valamint a pedagógusokat. Ezek célja a gender érzékenyített tantervek implementációjának támogatása.

- A pedagógiai szakmai szolgáltatások keretében kapjon helyet a gender szemlélet alkalmazásának kiépítése és annak ösztönzése, hogy a nők és férfiak egyenlőségének szempontjai jelenjenek meg a pedagógiai és társ-szakmai tanácsadások során.

- A tankönyvek és tananyagok jóváhagyásának folyamatában a gender szempontú kritériumok alkalmazásának továbbfejlesztése.

- A közoktatás számára történő taneszköz-fejlesztés során horizontális szempontként jelenjék meg a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének kérdése.

- A felsőoktatás szintjén olyan kutatóbázis megteremtésének ösztönzése, melynek feladata a gender oktatáspolitikai innovációk és fejlesztések háttéréül szolgáló tudásalap léthozása, az információs bázis fejlesztése és közzététele, és további stratégiai oktatáspolitikai ajánlások kidolgozása.

- A felnőttképzés és az élethosszig tartó tanulás szférájában bővítése, második esélyteremtő képzés megvalósítása az oktatási rendszerbe illesztve (pl. női akadémia létrehozásával).

5.2 A nemekhez kötődő sztereotípiák felszámolása a média bevonásával

Stratégiai irányok és célok:

- Olyan kritériumrendszer kidolgozása, amely alapja lehet a vonatkozó jogi szabályozás felülvizsgálatának, a szexizmusmentes és a nemek közötti egyenlőséget támogató médiakommunikációs nyelvezet és ábrázolásmód gyakorlásának, valamint a modellül szolgáló „médiatermékek” létrehozásának erősítése érdekében.

- A közpolitikai, sport, tudományos, gazdasági műsorokban és témákban való női részvétel támogatása.

- Olyan műsorsorozatok megjelenésének ösztönzése, amelyek a nők és férfiak társadalmi egyenlőségére vonatkozó általános ismeretek elterjesztését elősegítik.

- A médiaismeretek tárgyköre gender revíziójának elősegítése a közoktatásban.

A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- a gender-képzésre fordított összeg és az abban résztvevők száma

- a téma iránt érdeklődő, a mintaprojektben résztvevő iskolák száma

- a mintaprojektben résztvevő tanárok száma

- a mintaprojektben oktatott diákok száma

- a funkcionálisan analfabéta nők száma

- a nemek megjelenése a sajtóban (közéleti műsorokban, a női és férfiszerkesztők száma stb.)

- a passzív megszólalás nemek szerinti aránya

- a nem sztereotip ábrázolások aránya a sztereotíphoz viszonyítva

- a nők megalázó, csak dekorációként történő ábrázolásának száma a médiában, kiemelten a reklámokban

- a távoktatásban részt vett nők és férfiak száma

6. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve célkitűzéseinek megvalósításához elengedhetetlen változások szakmai megalapozása (képzés, intézményrendszer, nemekre érzékeny költségvetés, nemekre bontott adatgyűjtés)

6.1 A gender szakértelem fejlesztése és szakértők képzése, valamint a gender alapú szaktudás elterjesztése az államigazgatásban

a) Képzés a fenti stratégiai cél elérése érdekében: A képzés feltétele egy, az államigazgatás belső hierarchiájára, hatásköreire, felelősségi viszonyaira maximálisan figyelő, modulokból álló, a változásokra rugalmasan reagáló tananyag elkészítése. Célja a témával kapcsolatos releváns tudás és kompetenciák átadása, a szükségletekre figyelő, empatikus, ügyfélbarát attitűd kialakítása. A kompetenciák a hazai és külföldi jó gyakorlatok átgondolását és gyakorlati adaptációját segítik. Módszertana szakít azzal a gyakorlattal, hogy csak a munkatársak vesznek részt képzéseken, és a továbbiakban vezetői támogatás és ellenőrzés nélkül végzik munkájukat. Az új rendszerben a képzés a vezetőkkel, vagy vezetői felkészítéssel kezdődik. A munkatársi képzést a tudását reprezentáló, a fogalommal és a belőle következő feladatokkal azonosuló vezető indítja, személyes hitelével ösztönzi a részvételt és a befogadást. A tréningmódszer, a résztvevők bevonását segítő interakciók, esetmegoldások felkészítenek a tanultak alkalmazására, a személyiség fejlesztése a résztvevők munkáját általában is segíti. A képzéshez szükséges és elégséges időt konszenzussal alakítják ki. A szervezeti fluktuáció tréner tréninget is feltételez, ami biztosítja, hogy mindig van valaki a szervezetben, aki az új belépők felkészítését elvégzi. Manapság még ritka, hogy a minisztériumok tudatosan közreműködői szemléletben gondolkodjanak, pedig a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elvével kapcsolatos sikerekben sokan érdekeltek és érintettek, s a megvalósításban is sokan segíthetnek. A közös gondolkodáshoz tudat- és szemléletváltás eléréséhez képzésre van szükség. Különösen fontos lehet a véleményformáló munkáltatók, a civilek, mint animátorok, - akik helyben az önkormányzatok figyelmét a megoldásra irányítanak - és az érdekképviseltek képzése. A közös képzés elősegíti a nyitott, befogadó és elfogadóbb szervezeti magatartás kialakulását. Stratégiai irányok és célok:

- Az államigazgatás belső hierarchiájára, hatásköreire, felelősségi viszonyaira maximálisan figyelő, modulokból álló, a változásokra rugalmasan reagáló tananyag elkészítése.

- Képzés indítása a vezetőknek, vagy vezetői felkészítéssel, majd a munkatársi képzés.

- A tréningek lehetőségének és feltételeinek megteremtése. Közreműködői szemlélet kialakítása.

b) A szaktudás és fejlesztése a fenti stratégiai cél elérése érdekében Az államigazgatás hatékony működésének egyik alapfeltétele a hatékony kommunikáció. A Stratégia egészét tekintve ez a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve szakmai feladatainak réteg- és ügyfél specifikus lefordítását jelenti. Első lépésben ez a jogok és kötelességek tudástranszferét jelenti, a jogérvényesítés praktikus tudnivalóival együtt, később a téma általános népszerűsítését, amelyhez akkor már iskolában szerzett alapok adnak kiindulópontot. Megfelelő tananyagok készítése óvodáskortól a felsőoktatásig, a hazai kisebbségek számára is elérhető fordításban. Szükséges a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve alapján a „jó gyakorlatok” összegyűjtése az EU-tagállamokból és a hazai államigazgatási szervezetektől. Szükséges a jó gyakorlat napi munkába történő adaptációja, szolgáltató közigazgatás működő gyakorlatába való beépítése. Fontos, hogy a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve az e-közigazgatásnak is részévé váljon, könnyű elérést biztosítva a nemek közötti egyenlőség jogi szabályai és jogérvényesítési lehetőségei, a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elvével kapcsolatos köz- és szakpolitikák megismeréséhez, a jogsértésekkel kapcsolatos jelzések eljuttatásához stb. Azokban a minisztériumokban, ahol az Operatív Programok Közreműködő Szervezetei működnek, rendkívül gazdag forrásanyagot jelenthet az első tervezési periódusban a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve értelmezésének és gyakorlati tapasztalatainak összegyűjtése, különös tekintettel a gender szempontú tervezés hiányaiból következő diszfunkciókra. Stratégiai irányok és célok:

- A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve váljon a jogi és államigazgatási felsőoktatás részévé, s kerüljön be a köztisztviselői alapvizsga követelményrendszerébe.

- Az egyenlő bánásmódról és esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény 2010. május 1-jével életbe lépő módosítása vezeti be az esélyegyenlőségi szakértő intézményét, szükséges ezen módosítás tapasztalatainak megvizsgálása, valamint megfelelő hatásvizsgálat lefolytatása a szakértők működési területének esetleges kiterjesztésére az államigazgatás különböző szintjeire.

- A kormány támogatja, hogy ajánlás készüljön az esélyegyenlőségi szakértő képzésen belül a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve tartalmi minimumára.

- A megszerzett tudás alapján készüljön megfelelő, a dolgozók és a honlapot olvasók számára is példaértékű esélyegyenlőségi terv.

- A megszerzett ismereteket és kompetenciákat az államigazgatás különböző szintjein a változások követésére és beemelésére alkalmas távoktatás/képzés kondicionálja, amely megteremti a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve vizuális megerősítésének lehetőségét, és javítja annak átélhetőségét - külföldi példa olyan piktogramokat említ, ahol apák ülnek gyerekekkel az autóbuszok gyerekesek számára fenntartott helyein, az épületek menekülési útvonalait pedig nők és nem férfiak jelzik.

A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve alapján felépülő képzésben résztvevők száma az államigazgatás egyes szintjein

- a sikeres vizsgát tevők száma

- a képzés anyagának érdekességére, hasznosságára, napi munkában való alkalmazhatóságára adott osztályzatok

- a képzés hatására kibővített esélyegyenlőségi tervek száma

- a gender szakértők száma az államigazgatásban

- a kiképzett belső trénerek multiplikációs száma az új belépőknek tartott képzések után az egyes évek végén

- a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve szempontjára épülő ügyfélelégedettség-mérés eredményei az egyes államigazgatási szervek ügyfelei által kitöltött kérdőívek alapján

- a képzések nyomán megváltozott munkahelyi pozíciók száma

6.2 A stratégia megvalósításához szükséges intézményrendszer létrehozása és működtetése, amely az ágazatokban érvényesítendő feladatok koordinálását, megvalósítását, annak monitorozását kiértékelését és ellenőrzését biztosítja

A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikája stratégiai elvének fogalma, tartalma nem eléggé ismert, a közbeszédben és egyes dokumentumokban más, hasonló fogalmakkal keveredik.

Egy 2006. évi kutatás az Ebktv. ismertségét és ennek kapcsán a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve érvényesítésének feltételeit vizsgálva a kérdezettek több mint felénél tájékoztatlanságot tapasztalt esélyegyenlőségi kérdésekben. Az esélyegyenlőség egy csoport számára elsősorban egyenlő lehetőségeket jelent, amit az egyenlő bánásmód követ. Erre a 30-50 év közöttiek érzékenyebbek. Közel azonos nagyságrend említette a hátrányos helyzet kompenzálását is. A nők és férfiak egyenlősége nem különállóan, hanem más említésekkel együtt, mint az adott probléma társadalmi nemi metszete jelent meg a definíció elemei között úgy, hogy az egyenlőtlenségek érzékelése elsősorban a kisgyerekes anyák és az ötven fölötti nők elhelyezkedésére, illetve a nők és férfiak bérezésére vonatkozott. Az alacsony jogismerettel rendelkező válaszadók nem sok helyről kaphattak ez ügyben eligazítást. Az első Nemzeti Fejlesztési Terv (a továbbiakban: NFT) intézményes mechanizmusok híján nem hozott igazi áttörést a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve megismertetésében és gyakorlattá válásában. A felülről lefelé történő bevezetés nem párosult egy párhuzamos, alulról felfelé is elinduló ismeretátadással. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve bekerült a pályázatok horizontális követelményei közé, de - az intézményes befogadás fogyatékosága és az intézmények ellenállása miatt - jelentősen leegyszerűsítve. A fogalmi bizonytalanság alapján megfogalmazódott, hogy bár a személyek és szervezetek pályázóképességének javításának érdekében sok hasznos, magyarázó kiadvány született, a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve céljának, jelentőségének és következményeinek lefordítása éppen azok számára nem történt meg, akik talán a leginkább érdekeltettek abban.

A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve megvalósulása és jövője csak tisztázott fogalomrendszerrel, széles intézményes alapokon, az uralkodó politikai akarat befolyásolására alkalmas konszenzusos döntéshozatal folytatva képzelhető el. A konszenzus alapfeltétele az érintettek szükségleteinek ismerete, a kutatási adatokra épülő alternatív tervezés, az egyén választási lehetőségeinek és szabadságának tiszteletben tartása és a döntési folyamatban való részvétel biztosítása. Csak így képzelhető el a tradíciók lassú átalakítása, fogadókészség a gender szempont mainstreammé változtatására - a nemi szempont fősodorba helyezése -, és az eredmények érintettek által történő elfogadására.

a) Nyitott kérdések az intézményrendszer átalakítása kapcsán Az intézményrendszeréről gondolkodva kiindulópontnak tekintjük az jelenlegi status quo-t, azaz, hogy a Kormány mellett a társadalmi esélyegyenlőség előmozdításáért felelős tárca érvényt szerez a hazai és nemzetközi jogszabályokból adódó kötelezettségeknek. Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrző hatóság a módosított Ebktv. által adott hatáskörökkel élve eljár a jogsértések megszüntetése, igazolások kiadása tárgyában. A civil kontrollt továbbra is a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Tanács jelenti. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve hatékony megvalósuláshoz azonban további intézmények bevonása szükséges, amelyeknél a státútumok szintjén jelennek meg a feladatok. A politika meggyőzéséhez és a nyomásgyakorláshoz elengedhetetlen a változó-növekvő közreműködői kör, civilekből, vállalatokból, vállalkozókból. Feltételezzük, hogy az intézményes szereplők gender képzettséggel rendelkeznek. A közös érdekek kialakításához jó és fontos a közös képzés, továbbképzés. Az intézményrendszer jövőbeni alakulása jórészt attól függ, hogy a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve kezelése a jövőben elkülönül-e más társadalmi csoportokétól. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (a továbbiakban: ÚMFT), az NFT-hez hasonlóan esélyegyenlőség címszó alatt együtt említi a nők és férfiak társadalmi egyenlőségét, a fogyatékkal élők és a romák hátrányait. A megoldás törvényes, hiszen az Ebktv. megoldását követi, de nem hasznos, mert versengő helyzetbe kényszeríti az egyes csoportokat, miközben elfedi a csoportokon belüli nők speciális problémáit. A csoportok problémáinak összehasonlíthatatlansága, az esetenként előforduló előítéletesség és a minden pozitív kezelésmódra történő reakció megosztó aránytalanságokhoz vezet. Az említett csoportok különböző strukturális problémákkal, évszázados és új keletű hátrányokkal és egyenlőtlenségekkel szembesülnek. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikája stratégiai elvének és a másik két csoportnak is segítene, ha a jövőben elkülönülten, a saját problémákra reflektáló saját programokkal, célokkal és indikátorokkal, differenciáltan kezelnénk őket, feltételezve, hogy így nagyobb az esély a helyzetük javulására.

b) Javaslatok az intézményrendszer jövőjére A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elvéért felelős intézményrendszer javasolt kibővítése elősegítené a más csoportokkal való szolidaritás elvének fenntartását és gyakorolását, valamint folytatását a programok és célok mentén. Ennek következtében a fejlődésnek a képzési és jogszabályi feltételei folyamatosan megteremtődhetnek. Stratégiai irányok és célok:

- Megvizsgálni, hogy az állampolgári jogok országgyűlési biztosa és az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrző hatóság mellett szükséges-e egy, a nők és férfiak társadalmi egyenlősége érvényesüléséért felelős országgyűlési biztos kijelölése.

- Ne csak a monitoring bizottságokban, hanem a tervezés idején is legyen az Operatív Programoknál a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikája stratégiai elvének szakértője. Feladata: adatok, tények, jó gyakorlatok közvetítése, hatáselemzés.

- A társadalmi esélyegyenlőség előmozdításáért felelős tárca hozzon létre a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve érvényesítésének monitorozására megfelelő egységet, amelynek munkatársai az Európai Unió pénzügyi támogatásainak igénybeviteléhez szükséges tervek és operatív programokat készítő szervnél (EU pénzfelhasználás), az állami foglalkoztatási szervnél (foglalkoztatási támogatások) és az államháztartásért felelős tárcánál (nemekre érzékeny költségvetés) végeznek előzetes hatáselemző, javaslattevő majd értékelő tevékenységét.

- A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve monitorozását végző egység a társadalmi esélyegyenlőség előmozdításáért felelős tárca jelenlegi gyakorlatát folytatva kutatások, célvizsgálatok és fókuszcsoport megbeszélések alapján alakítja ki álláspontját.

- A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve monitorozását végző egység az információs és kommunikációs technológiák segítségével és a média figyelésével végzi, gondoskodik a hatásvizsgálatokhoz, javaslattételhez, változtatásokhoz szükséges férfi-női társadalmi jelzőrendszer kialakításáról.

- A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve monitorozásának munkáját rotációs alapon civil önkéntesek is segíthetik.

- A helyi polgármesterek kérése alapján szakértők segítik a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve érvényesítését a tervezésben, a közigazgatás alsó szintjein. Ez elősegíti az alulról felfelé történő építkezést, a térségi és regionális szempontok esetleges előnyeinek kihasználását, különösen a leghátrányosabb helyzetű térségekben. A közreműködői körben figyelünk a polgármesternőkre, és politikai hovatartozástól függetlenül tekintsük szövetségesnek az egyenlőségért dolgozókat.

- Személyei feltételek biztosítása az intézményesítés végrehajtásához.

A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elvének szempontjait figyelembe vevő jogalkotási terv elkészítése

- nemi szempontú egyenlőségi ellenőrző lista kidolgozása a közigazgatásra, a nemi szempontú egyenlőségi minimum megfogalmazásával

- az Ombudsmannál kezdeményezett és sikerrel/sikertelenül elintézett, a nemek társadalmi egyenlőségére vonatkozó ügyek száma

- a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve monitorozása során készített hatásvizsgálatok, javaslatok száma, az elfogadott javaslatok aránya az összesen belül

- pályázatok esetén a korábban rosszabb helyzetben levő férfi/nő kedvezményezettek helyzetének, nyeresi arányainak változása a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve érvényesítésének hatására

- a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlősége Tanács elfogadó vagy elmarasztaló értékelése a monitorok munkájáról az előzetes sikerkritériumok teljesítése alapján.

6.3 A nemekre érzékeny költségvetési (gender budgeting) szemlélet kialakítása

A gender budgeting (a továbbiakban: nemekre érzékeny költségvetés) a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve alkalmazását jelenti a költségvetési folyamatokban. Azaz olyan, a nemek szempontjaira érzékeny költségvetés kialakítását, amely a költségvetés tervezésének minden szintjén szem előtt tartja a nemek szempontjait, és úgy tervezi a költségvetési bevételeket és kiadásokat, hogy azok a nemek közötti egyenlőséget támogassák. A központi költségvetés tervezésénél a döntéshozóknak figyelembe kell venni a nemek különböző szükségleteit és érdekeit. Ehhez az szükséges, hogy a kiadások és bevételek hosszabb távú hatása nemenkénti bontásban kerüljön bemutatásra a költségvetés tervezésekor. A gender szempontú gondolkodás egyik eszköze a nemek közötti igazságosság mérlegelése a költségvetés szintjén. Ezt a módszert nemcsak a központi költségvetésben kell érvényre juttatni, hanem az önkormányzatoknál is.

A célzott programok hiánya az ÜMFT Operatív Programjaiban, a „nőszempont” hiánya a pénzügyi tervezésben szintén indokoltá teszi a nemekre érzékeny költségvetés kérdése stratégiai jelentőségének biztosítását.

Az ÚMFT második tervezési periódusa csak kis részben támaszkodhatott az első NFT értékelésére, amelyben nem voltak - most már tudjuk, nagyon hiányoztak - kifejezetten a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve megismertetését, intézményesülését vagy érvényesülését segítő célzott programok. Több szakértő véleménye ellenére az ÚMFT programozási folyamata sem javított ezen a helyzeten. Az ilyen programok fontosságát egyebek mellett a növekvő női elszegényedés és annak hatásai is indokolnák. Ezért hosszú távon elképzelhetetlen, hogy a támogatási programok tervezése, pénzügyi háttérének meghatározása, majd megvalósítása és értékelése a jövőben megtörténjen a gender szempont markáns, intézményes érvényesítése nélkül, és ez a szempont ne jelenjen meg az EU-val történő egyeztetésekben is. Ugyanez igaz a költségvetés makro-, mezzo- és mikro szintjeire is. Noha a gazdasági válság miatt minden területen önmérséklet és takarékoság várható el, éppen ezért az eddigieknél sokkal fontosabb a nemek szempontjaira érzékeny költségvetés erőteljes érvényesítése a közkiadások várható megnyírbálása során.

a) A Pekingi Nyilatkozat elfogadása óta próbáljuk megérteni és megértetni a nemek szempontjaira érzékeny költségvetés fontosságát, azt, hogy amennyiben a költségvetési tervezés során nem veszik figyelembe a nők szükségleteit és a gazdasághoz való hozzájárulásuk súlyát, a források elosztása során nem érvényesülhet a méltányosság és az egyenlőség. A tervezés alapelve, hogy nem több pénzről, hanem az adott pénzmenyiség más szempontok szerinti elosztásáról van szó. Néhány önkormányzat hajlandó volt kipróbálni, mit is jelent ez valójában, de a jövőben ennél sokkal többre, a gender szempont földrajzilag kiterjedtebb érvényesítésére és magától értetődőbb alkalmazására lesz szükség. A szegénység már ma is indokolná a nemekre érzékeny költségvetésért és a szegények sorsának javításáért küzdő csoportok kapcsolatfelvételét. Amennyiben a munkanélküliség szintje nem változik vagy nő, akkor nagyon fontos az aktív és passzív munkaerő-piaci eszközök gender szempontú megoszlása; ha nő a Széchenyi kártya kamattámogatása, akkor pedig lényeges, hogy az erről szóló információ eljut-e a vállalkozó nőkhez is, segíti-e hitelhez jutásukat. A pályázatok kiírása tipikusan a férfifoglalkozásokban csökkenti a nők esélyeit. Általános szemlélet szerint az egyenlőség biztosításáért az állam, valamint a minisztériumok mellett leggyakrabban az önkormányzatok a felelősek. Azonban a foglalkoztathatóságot javító szociális feladataiknak - gyermekintézmények létesítése és fenntartása, idősök napközi otthona - egyre nehezebben tudnak eleget tenni. Lemondani e feladatok megoldásáról, vagy a szociális gazdaság eszközeivel, civileknek történő feladatátadással megoldást keresni - ezt is lehet a nemekre érzékeny költségvetési szemlélet szerint menedzselni. Stratégiai irányok és célok:

- A nemek szempontjaira érzékeny költségvetési szemlélet érvényesítése a központi költségvetésben és az önkormányzatoknál.

b) Az ismert társadalmi és demográfiai okok következtében a nőkre háruló kettős elvárás a jövőben sem fog csökkenni. Az öregedő európai társadalmakban, így nálunk is, az eltartó-eltartott arány csak a nők jelenleginél nagyobb arányú gazdasági aktivitásával lesz javítható, ugyanakkor a nyugdíjrendszerek finanszírozása hosszú távon csak a születésszám emelkedésével javítható. Tehát a nőknek a jelenleginél több gyermeket kellene vállalniuk, és a jelenleginél nagyobb arányban kellene kereső tevékenységet is folytatniuk. E folyamatok támogatása elképzelhetetlen a költségvetés szempontjainak átgondolása nélkül.

Stratégiai irányok és célok:

- Ajánlással, vagy új jogszabállyal meg kell határozni a költségvetés tervezésének azokat a minimumpontjait, ahol a gender szempontokat érvényesíteni kell. Ilyen a helyi adók meghatározása, a foglalkoztathatóságot érintő kérdések, mint pl. a gyermek- és idősgondozás, a munkanélküliek foglalkoztatása a helyi szükségletek kielégítésére. De szó lehet a szociális gazdaság ösztönzéséről önkormányzati megrendelésekkel, térségi összefogásról a méretgazdasági, járatsűrűségi problémák megoldása érdekében.

- Kampány meghirdetése és elindítása többek között parlamenti vitanap megszervezésének ösztönzésével és sajtókampánnyal.

- Ösztönözni, hogy a kérdés az általános- és a nemek közötti egyenlőségről szóló közbeszéd részévé váljon, és így megkerülhetetlen eleme legyen a majdani választási témáknak is.

- A nemekre érzékeny költségvetéssel foglalkozó tréningek indításának ösztönzése az (újra)választásra készülő polgármesterek és polgármesternők számára.

- Ösztönözni és szakértői segítséggel támogatni szükséges a nemekre érzékeny költségvetés tervezését vállaló első száz települést.

A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- a nemekre érzékeny költségvetés tervezését folytató települések száma és ennek változása

- a választási programok tartalomelemzése alapján elért hatás

- a téma sajtómegjelenéseinek alakulása

- a résztvevők száma a rendezvényeken, elégedettségmérés, javaslatok, mint a téma társadalmazásának jelzései

- a nőket érintő többletkiadások aránya az előző év tervéhez képest, folyó áron

6.4 Gender szempontú statisztikai adatgyűjtés

A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve az Európai Unió jogharmonizáció révén vált feladattá, feltétellé, strukturális változások alakítójává. Mivel megvalósulása állami köz- és szakpolitikák közvetítésével történik, így az elvárások alapján a szolgáltató közigazgatás része. Finanszírozása részben Európai Unió, részben hazai forrásból valósul meg. Mindkét fogalom - a szolgáltató közigazgatás és a finanszírozás is - magától értetődően átláthatóságot és elszámoltathatóságot feltételez. A mérés a változások és elmozdulások követésének feltétele, ami lehetővé teszi az összehasonlítást is azokkal, akikkel az Európai Unión belül problémaközösségben élünk. A didaktikus bevezető oka, hogy mindez nem annyira egyértelmű, mint amilyennek tűnik. A CEDAW jelentés mellett az EU különböző igazgatóságainak kérdőívei figyelmeztetnek a hazai statisztikai háttér hiányosságaira. E hiányok a nők és férfiak társadalmi egyenlőtlenségeivel kapcsolatos szakszerű érvelést is nehezítik.

Stratégiai irányok és célok a kölcsönös mérés és mérhetőség nemzetközi és időbeli összehasonlítása érdekében:

a) EU források felhasználásának követése. Jogszabályi háttér és tárcaközi egyeztetés révén olyan intézményes kapcsolatok megteremtése, amelyek biztosítják, hogy minden olyan EU-s és hazai költségvetési forrás felhasználásáról, amelynek hatása van a nemi alapú egyenlőtlenségek kialakulására, fennmaradására és felszámolására, készüljön női-férfi bontású statisztikai felvétel. Ennek alapmutatóit és indikátorait a Stratégia elkészültével, az egyes prioritások szempontjait figyelembe véve szükséges véglegesíteni. A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- nők részvétele az NFT programjaiban

- a férfiak és a nők által benyújtott pályázatok, és ezen belül a nyertes pályázatok aránya

- a formai hiba miatt elutasított pályázatok nemek szerinti megoszlása

- meg nem valósult, módosítást kérő stb. pályázatok nemek szerinti megoszlása

- az eredmény és hatásindikátorok teljesülése nemek szerinti bontásban

- a továbbfoglalkoztatottak foglalkoztatási ideje nőknél és férfiakkal

b) A társadalmi nemek különbözőségeire érzékeny tervezés és program-értékelés érdekében elengedhetetlen az ÚMFT által átfogott minden területen az adatok nemek szerinti gyűjtése és elemzése, valamint releváns, a nemek egyenlőségét segítő indikátorok meghatározása. A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- egy főre jutó támogatás női-férfi aránya

- a nők és férfiak képzési, tanácsadási, mentorálási stb. óráinak száma

- az önfoglalkoztatóvá vált nők száma

- a képzések elégedettségi mutatói

- a munkanélküliből foglalkoztatottá vált nők száma

- az egyenlő munkáért egyenlő bér elv érvényesülése a pályázati kifizetésekben
- az Európai Bizottság által indított JEREMIE programból (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises) felvett mikro- és nagyobb hitelek megoszlása

c) A mérés, és az ennek nyomán létrejövő adatbázis mellett az összehasonlíthatóság szempontjának figyelembevétele. Ennek érdekében szükséges a Roadmap EUROSTAT-ra hivatkozó monitoring indikátorainak felhasználása a magyar statisztikai adatbázisban is az ott szereplő bontásban. A célok eléréséhez szükséges mutatók:

- a Roadmap EUROSTAT-ra hivatkozó monitoring indikátorainak a Központi Statisztikai Hivatal által adaptált indikátorainak száma

VI. Jó irányító munka, mint a Stratégia sikerének előfeltétele

Jó gyakorlatok összegyűjtése és beépítése a programokba

A Stratégia egész időtartama alatt kiemelten fontos, hogy folyamatosan figyelemmel kísérjük az egyes célterületekre hatást gyakorló kormányzati és civil programokat, beavatkozási formákat. Jó gyakorlatok („best practices”) egyaránt lehetnek olyan programok, amelyek a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia hatására jöttek létre és olyanok is, amelyek attól függetlenül, de annak valamely célfeladatával megegyező céllal működnek.

A jó gyakorlatok összegyűjtése az adott minisztériumok feladata. Az egyes minisztériumok képviselői, egyéb kormányzati szereplők, illetve a civil szféra képviselői egy évente megrendezendő kerekasztal-beszélgetésen vitatják meg az elmúlt évben a területükre vonatkozó programok működése során feltárt jó és rossz tapasztalatokat. Fontos tehát, hogy bár alapvetően a jó gyakorlatokra fókuszál ez a tapasztalatgyűjtés, ki kell térni azokra a programokra vagy programelemekre is, amelyek rossz gyakorlatnak minősülnek.

A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégiában meghatározott intézkedések, programok monitoring rendszere

A Stratégiában meghatározott feladatok monitorozását a célprogramok tervezésekor felállított szempontrendszer alapján lehet végrehajtani. A programok tervezésekor már meg kell állapítani a monitorozás során használni kívánt indikátorokat, jellemzőket és ezek alapján lehet eredménymutatókat felállítani. Az eredmények mellett fontos az esetleges hiányosságok okainak feltárása és részletes elemzése is, amelyek megkövetelik a szükséges intézkedések meghatározását és következetes végrehajtását.

Az adatok szerepe a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégiában

A női-férfi bontású adatok minden területen történő használata alapvető fontosságú a Stratégia intézkedéseinek tervezése és monitorozása érdekében. Fel kell továbbá mérni, hogy milyen releváns indikátorokra van szükség ahhoz, hogy a célprogramokat monitorozni tudjuk. A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia megvalósítása során szükséges a Központi Statisztikai Hivatal és/vagy független kutatóintézetek adatait gyűjteni és használni. A megvalósítás során figyelmet kell fordítani az adatok kötelező kezelésére vonatkozó alkotmányossági, adatvédelmi követelmények betartására, valamint arra, hogy a statisztikai adatkezelésnek meg kell felelnie a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény rendelkezéseinek. Ehhez a szükséges költségvetési forrásokat biztosítani kell, valamint meg kell tenni a szükséges lépéseket az ezekkel az intézményekkel való megfelelő együttműködés érdekében.

Továbbá a tervezéshez szükség lesz egy olyan szociológiai kutatásra is, amely kifejezetten a roma nőket érintő problémákat tárja fel, nem roma nőkkel és roma férfiakkal összehasonlítva.

TARTALOMJEGYZÉK

1004/2010. (I. 21.) Korm. határozat	1
a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és Célok 2010-2021	1
Melléklet az 1004/2010. (I. 21.) Korm. határozathoz	1
A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia - Irányok és célok 2010-2021	2
I. Bevezetés	2
II. A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia általános célja a Kormány programja és a nemzetközi kötelezettségek tükrében	5
III. A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia hosszú távú prioritásai	6
IV. Magyarországi helyzetkép	8
Nők és férfiak a munkaerő-piacon	8
Az oktatási rendszer értékelése gender megközelítésben	12
Nemekhez kötődő sztereotípiák a médiában	13
Nők a döntéshozatalban	13
A családi és munkahelyi feladatok összehangolása	14
A nők és férfiak egészsége	15
Nőkkel szembeni erőszak	16
A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikája stratégiai elvének érvényesítése	17
V. A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégia célkitűzései prioritásonként	18
VI. Jó irányító munka, mint a Stratégia sikerének előfeltétele	39
Jó gyakorlatok összegyűjtése és beépítése a programokba	39
A Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégiában meghatározott intézkedések, programok monitoring rendszere	39
Az adatok szerepe a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégiában	39